

Nazwa projektu Projekt ustawy o zmianie ustawy – Prawo oświatowe, ustawy o systemie oświaty oraz niektórych innych ustaw Ministerstwo wiodące i ministerstwa współpracujące Ministerstwo Edukacji Narodowej Osoba odpowiedzialna za projekt w randze Ministra, Sekretarza Stanu lub Podsekretarza Stanu Barbara Nowacka – Minister Edukacji Kontakt do opiekuna merytorycznego projektu Kacper Lawera – Dyrektor Departamentu Komunikacji, Przewodniczący Zespołu ds. Praw i Obowiązków Ucznia, kacper.lawera@men.gov.pl	Data sporządzenia 31 października 2025 r. Źródło: Inicjatywa własna Nr w wykazie prac LiP RM UD222
--	--

OCENA SKUTKÓW REGULACJI

1. Jaki problem jest rozwiązywany?

Prawa i obowiązki uczniowskie to ważne społecznie zagadnienie, szczególnie że prawa i obowiązki te wynikają z ludzkiej godności (jak wszystkie prawa, wolności i obowiązki człowieka; art. 30 Konstytucji RP), a szkoła lub placówka oświatowa to pierwsze miejsce, gdzie jednostka mierzy się z hierarchiczną podległością, nierzadko wobec władzy publicznej, będąc szczególnie narażoną na naruszenia z uwagi na wiek i nieznajomość prawa. To zatem kluczowe, by już od wieku dziecięcego propagować wśród uczniów idee ich praw, wolności i obowiązków, a także pokazywać im, jak prawo działa w praktyce przez bezpośrednie przełożenie na nich samych.

Z uwagi na hierarchiczną podległość ucznia w środowisku oświatowym możliwe jest naruszanie jego praw lub wolności, nawet nieintencjonalne. O istnieniu tego zjawiska świadczy chociażby założenie w ostatnich latach szeregu organizacji pozarządowych skupiających się na działalności na rzecz uczniów i ich praw.

Możliwość tych naruszeń potęgują ponadto m.in.: brak zebrania w jeden katalog praw i wolności przysługujących uczniom (np. w art. 85 ust. 5 ustawy z dnia 14 grudnia 2016 r. – Prawo oświatowe – Dz. U. z 2025 r. poz. 1043, z późn. zm., zwanej dalej „ustawą – Prawo oświatowe”, gdzie wskazano katalog „podstawowych praw ucznia”), sędowanie w art. 98 ust. 1 pkt 17 i art. 99 – Prawo oświatowe dokładnego określenia katalogów praw i obowiązków uczniowskich na szkolne statuty, co powoduje niejednolitość na poziomie kraju, jak również niewystarczająca regulacja praw i obowiązków uczniowskich zawartych w art. 99 ustawy – Prawo oświatowe. Każdy ludzki obowiązek jest bowiem jednocześnie ograniczeniem ludzkiego prawa lub wolności. W związku z tym nałożenie jakiegokolwiek obowiązku na jednostkę musi zostać dokonane w trybie przewidzianym dla limitacji praw i wolności człowieka, a zatem w zgodzie m.in. z art. 31 ust. 3 Konstytucji RP. Norma ta wyznacza m.in. zasadę wyłączności ustawy, która stanowi, że ograniczenie ludzkich praw lub wolności może nastąpić tylko w drodze ustawy. W związku z powyższym, rozwiązaniem optymalnym spełniającym konstytucyjne wymagania i umożliwiającym jednolite stosowanie prawa w zakresie obowiązków uczniowskich w całym kraju jest wprowadzenie ustawowego katalogu zamkniętego obowiązków uczniowskich.

W ustawie – Prawo oświatowe i innych aktach prawnych występują różne uczniowskie prawa podmiotowe. Są one jednak „rozrzucone” w różnych miejscach systemu prawnego, co utrudnia uczniom – osobom młodym i niewykwalifikowanym w prawie – zapoznanie się z nimi.

Tymczasem, o tym, że istnieje potrzeba większej ochrony praw i wolności uczniowskich, świadczy choćby to, że w ostatnich latach powstało szereg organizacji pozarządowych, które zajmują się tylko tym zagadnieniem (np. Fundacja na rzecz Praw Ucznia, Stowarzyszenie Kogitorium, Stowarzyszenie Umarłych Statutów, Fundacja Varia Poznania i Stowarzyszenie dO!PAmina Lab; rok rocznie informują one o łącznie tysiącach spraw, które do nich wpływają z obszaru całej Polski), a także rzeczników praw uczniowskich powoływanych przez jednostki samorządu terytorialnego m.in. w Warszawie, Poznaniu, Gdańsku czy Krakowie. To pokazuje, że potrzeba społeczna jest duża i państwo ma obowiązek tak otoczyć opieką uczniów, by ich prawa i wolności były realnie szanowane.

Wskazać ponadto trzeba, że sygnały na temat naruszania praw uczniów są wciąż powszechne i stąd konieczność, by organizacje działające na ich rzecz działały profesjonalnie. Niezależnie od liczby publikacji medialnych, warto zwrócić uwagę na fakt, że badania naukowe przeprowadzane w ostatnich latach także potwierdzają, że skala naruszeń jest bardzo wysoka. Przykładowo, M. Wolanin w monografii *Prawa ucznia* (Oficyna Wydawnicza „Impuls”, wyd. 3, Kraków 2022) wskazuje, że w ramach przeprowadzonego przez niego badania ankietowego na grupie 849 osób aż 57,1% respondentów (485 osób) wskazało, że ma poczucie, że ich prawa są w szkole łamane (s. 92–93). Podobne wnioski zaprezentowano w publikacji Ł. Korzeniowski (red.), *Prawa ucznia w Polsce. Raport z badań* (Kraków 2023; online: <https://raport.sus.org.pl/ebook.pdf> [dostęp: 20 lutego 2025 r.]). Tam jednak skala naruszeń zdaje się znacznie wyższa –

według wskazanych wyników, poczucie, że kiedykolwiek w szkole własne prawa zostały naruszone, miało aż 81,3% odpowiadających, przy czym zaledwie 49,4% z tej grupy jakkolwiek na to naruszenie zareagowało (s. 98). W obydwu badaniach (niezależnie od wyniku procentowego) widać pojawianie się w polskich szkołach i placówkach problemu naruszania praw uczniowskich.

Ponadto, aktualnie obowiązujący przepis art. 85 ust. 5 ustawy – Prawo oświatowe, regulujący prawa ucznia w kontekście działalności samorządu uczniowskiego może budzić wątpliwości co do hierarchicznej ważności praw ucznia, a także prawidłowej oceny, co jest prawem ucznia, a co uprawnieniem samorządu uczniowskiego jako społecznego organu w systemie oświaty, np. zawarto w tym katalogu „prawo redagowania i wydawania gazety szkolnej” czy „prawo wyboru nauczyciela pełniącego rolę opiekuna samorządu”, a już nie prawa do poszanowania godności ucznia czy do równego traktowania. Z całą pewnością zatem nie można uznać katalogu zawartego w art. 85 ust. 5 ustawy – Prawo oświatowe za katalog „podstawowych praw ucznia” rozumianych jako prawa najbardziej elementarne, niezbędne dla uczęszczania do szkoły lub placówki, pobierania w niej nauki i bycia użytkownikiem zakładu administracyjnego o charakterystycznej misji.

Co tyczy się zaś zagadnień związanych z prawami pełnoletnich osób uczących się i ich relacji z rodzicami w obliczu wygaśnięcia władzy rodzicielskiej oraz zyskania pełnej zdolności do czynności prawnych, wskazać trzeba, że problem ten kilkakrotnie był podnoszony m.in. przez Rzecznika Praw Obywatelskich w jego wystąpieniach choćby z 16 stycznia 2019 r. (VII.501.69.2018; <https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/VII.501.69.2018%20w%20sprawie%20praw%20pełnoletnich%20uczniów.pdf> [dostęp: 20 lutego 2025 r.]) czy z 3 kwietnia 2024 r. (VII.7031.38.2023.AT; https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/2024-04/Do_ME_dostep_do_ocen_ucznia_pelnoletniego_03_04_2024.pdf [dostęp: 20 lutego 2025 r.]).

Statuty szkół lub placówek to ponadto – zgodnie z art. 98 ust. 1 pkt 19 ustawy – Prawo oświatowe – akty wewnętrzne stanowiące o karach oraz procedurze ich wymierzania. To podejście wydaje się być nieefektywne, ponieważ doprowadza do nakładania na uczniów kar niezgodnych naruszających m.in. istotę prawa do nauki przez np. nakazanie opuszczenia sali lekcyjnej. Z tego względu zasadne zdaje się przeniesienie katalogu kar dla uczniów oraz procedury ich wymierzania na poziom ustawowy. To rozwiązanie zaczerpnięte z przepisów o szkolnictwie wyższym, gdzie katalog kar dla studentów i procedura ich wymierzania jest, co najmniej co do istoty, określona na poziomie ustawy.

Aktualny próg 50% nieusprawiedliwionych nieobecności jest zbyt wysoki jako podstawa do uznania, że obowiązek rocznego przygotowania przedszkolnego, szkolny lub nauki nie jest wypełniany albo jako podstawa do nieklasyfikowania ucznia w sytuacji, gdy brak jest podstaw do ustalenia oceny śródrocznej lub rocznej. Aktualny próg pozwala być nieobecny w co drugi dzień zajęć szkolnych. Jest to zdecydowanie zbyt dużo, ponieważ częste nieobecności ucznia sprawiają, że nie nadąża on z przerabianym materiałem, w konsekwencji czego w jego wiedzy oraz umiejętnościach narastają luki, które w dalszych latach edukacji mogą być trudne do uzupełnienia. Przykładem niech będzie nauka matematyki, w której najpierw konieczne jest nauczenie się dodawania, by móc później mnożyć. Mnożenie będzie z kolei przydatne do pierwiastkowania, a później pierwiastkowanie do dokonywania operacji na logarytmach. Jest to zatem prosty ciąg, którego zerwanie w pewnym miejscu (poprzez powstanie luki w wiedzy czy umiejętnościach) będzie powodem większych trudności z przyswajaniem nauczanego materiału w kolejnych latach nauki.

Jednocześnie trzeba wskazać, że w Polsce działają oddziały, w których próg nieobecności jest znacznie wyższy – to chociażby oddziały z maturą międzynarodową (*International Baccalaureate*; dalej: „IB”). Dla przykładu, oddział klasy IB w III Liceum Ogólnokształcącym w Gdyni – <https://www.lo3.gdynia.pl/wp-content/uploads/2021/02/WARUNKI-UCZESTNICTWA-W-PROGRAMIE-IB.pdf> (dostęp: 20 lutego 2025 r.) – wymaga frekwencji 85% (z wyjątkami w postaci zwolnienia danej osoby z zajęć lekcyjnych np. z powodu uczestnictwa w olimpiadzie wiedzy czy w zajęciach sportowych). Z kolei oddział IB w II Liceum Ogólnokształcącym im. Generałowej Zamoyskiej i Heleny Modrzejewskiej w Poznaniu – <https://2lo.poznan.pl/wp-content/uploads/2014/11/Regulamin-IB.pdf> (dostęp: 20 lutego 2025 r.) – ustala próg nieobecności na 30% w każdym semestrze oraz zbiorczo po czterech semestrach nauki na 20% (z wyjątkami w zakresie np. pobytu w szpitalu). Jasno to pokazuje, że istnieją w Polsce oddziały szkolne z wyższymi progami nieobecności, w których nauka przebiega bez zakłóceń.

W obecnym stanie prawnym tworzenie rad szkół lub placówek jest fakultatywne. Odsetek szkół lub placówek, gdzie zostały one powołane, jest niewielki. Tymczasem projektodawca dostrzega dużą wartość w tym, by w szkole lub placówce działało gremium, w którym w równej liczbie zasiadają: uczniowie, rodzice i nauczyciele.

Wskazać też trzeba, że w obecnym stanie prawnym bywają powoływani rzecznicy praw uczniowskich na poziomie szkolnym, samorządowym lub wojewódzkim, ale jest to zależne od inicjatywy organu powołującego. Na poziomie ogólnokrajowym zaś brak jest dedykowanej osoby, do której mogliby zwrócić się wszyscy uczniowie. Bo choć większość z nich może zwrócić się do Rzecznika Praw Dziecka o pomoc, to organ ten zajmuje się sprawami osób jedynie

do osiągnięcia pełnoletności. W systemie oświaty natomiast liczna jest także grupa osób pełnoletnich, które wciąż uczęszczają do szkół lub placówek. Ponadto, nie posiada on narzędzi nadzoru i interwencji charakterystycznych dla systemu oświaty (np. polegających na wydawaniu wiążących zaleceń wobec szkół i placówek czy innych, wzorowanych na narzędziach nadzoru pedagogicznego. Co więcej, jest to organ centralny, mający swoją siedzibę w Warszawie. Jest on zatem dość „odległy” od uczniów, którzy – w razie wejścia w życie przygotowywanej ustawy – mogliby zwracać się najpierw do organów rzecznikowskich im terytorialnie bliższych, mających swoją właściwość w danej szkole, gminie/powiecie czy w danym województwie.

Niecelowe jest ponadto pozostawianie wszystkich spraw uczniów, w szczególności pełnoletnich, Rzecznikowi Praw Obywatelskich, ponieważ organ ten jest obciążony wieloma innymi zagadnieniami prawnoczęłowieczymi. Uczniowie zaś są szczególnie narażeni na naruszenia praw człowieka, ponieważ są osobami w młodym wieku oraz niewyspecjalizowanymi w prawie. Rzecznik Praw Obywatelskich jest natomiast generalnym rzecznikiem, który nie posiada w swoim Biurze nawet wyodrębnionej jednostki organizacyjnej poświęconej zagadnieniom działu oświaty i wychowanie. W przypadku Rzecznika Praw Obywatelskich zastosowanie mają też argumenty przedstawione wobec Rzecznika Praw Dziecka w zakresie braku kompetencji istotnych dla interweniowania wewnątrz systemu oświaty oraz tego, że jest to organ centralny, z siedzibą w Warszawie i jedynie trzema pełnomocnikami terytorialnymi w innych miastach wojewódzkich. Dlatego też uznano za celowe powołanie struktury organów rzecznikowskich, które działałyby wyłącznie na rzecz uczniów i ich praw.

By system organów rzecznikowskich był wydolny, konieczne jest powołanie go na trzech poziomach: szkolnym, wojewódzkim i ogólnokrajowym. Do tego, obserwując mediacyjne, sieciujące i edukacyjno-promocyjne aktywności dotychczasowych samorządowych rzeczników praw uczniowskich, zaproponowano wprowadzenie możliwości powoływania przez gminy i powiaty (oraz miasta na prawach powiatu) odpowiednio gminnych (miejskich) i powiatowych rzeczników praw uczniowskich – o kompetencjach podobnych do tych wykonywanych obecnie tam, gdzie zostali powołani. Nie planuje się jednak powoływania ich odpowiedników na poziomie samorządu województwa (skoro wojewódzcy rzecznicy będą powoływani przy kuratoriach oświaty).

Celowość wprowadzenia nowych regulacji, w tym powołania rzeczników praw ucznia na poziomie szkolnym, wynika z potrzeby zapewnienia skutecznej ochrony praw uczniów na poziomie lokalnym, tam, gdzie dochodzi do ich naruszeń. Obecne rozwiązania, takie jak możliwość zwracania się do Rzecznika Praw Dziecka czy Rzecznika Praw Obywatelskich, nie są wystarczające, ponieważ organy te nie dysponują ani odpowiednimi narzędziami interwencji w ramach systemu oświaty, ani wystarczającą dostępnością dla uczniów w skali całego kraju. Są to instytucje odległe, stołeczne i scentralizowane. Powołanie rzeczników na poziomie szkolnym umożliwiłoby zatem szybkie reagowanie na problemy w miejscu ich powstawania. W taki sposób wiele problemów może zostać rozwiązanych szybko, bez wychodzenia poza teren szkoły lub placówki. Jest to zatem rozwiązanie z jednej strony wzmacniające autonomię i samorządność szkół i placówek (ponieważ pozwala rozwiązywać problemy społeczności szkolnej wewnątrz jej samej), a z drugiej zbliża organy rzecznikowskie do osób, których prawa są naruszane, czym pozwala na szybsze oraz bardziej dostosowane do lokalnych zwyczajów załatwianie spraw. Gdyby bowiem powoływać tylko rzecznika na poziomie centralnym, taki model ochrony praw uczniowskich nie różniłby się niczym względem modelu generalnej ochrony praw człowieka (Rzecznik Praw Obywatelskich) czy ochrony praw dziecka (Rzecznik Praw Dziecka). Obydwa te organy, jak już wskazywano powyżej, są odległe względem osób, na rzecz których praw mają działać, a poza tym nie posiadają kompetencji dostosowanych do specyfiki systemu oświaty oraz ustawy – Prawo oświatowe i wynikającego z nich modelu nadzoru pedagogicznego.

Dlatego właśnie w każdej szkole ma powstać szkolny rzecznik praw uczniowskich, który będzie blisko uczniów i który będzie mógł sprawnie, bezpośrednio oraz efektywnie załatwiać sprawy i problemy wynikające z codziennej działalności szkoły czy placówki. Szkolny rzecznik praw uczniowskich nie będzie jednak posiadał kompetencji zbliżonych do kompetencji wizytatorskich. Te bowiem przyznane zostaną (co zostanie szerzej wskazane w pkt 2) wojewódzkiemu rzecznikowi praw uczniowskich, ponieważ to on będzie działał przy kuratorium oświaty, które jest najbardziej odpowiednim miejscem do prowadzenia działań z zakresu nadzoru pedagogicznego i pokrewnych do niego. Rzeczpospolita Polska jednak, z uwagi na bycie państwem unitarnym, a także bacząc na to, że wojewódzcy rzecznicy praw uczniowskich mają kompetencje do działania tylko na terenie swoich województw, potrzebuje również Krajowego Rzecznika Praw Uczniowskich, który koordynowałby działalność podległych mu struktur rzecznikowskich, harmonizował ich pracę, a także załatwiał problemy systemowe czy inne wykraczające poza obszar jednego województwa, jak również był swoistą drugą instancją wobec sposobu udzielenia pomocy przez wojewódzkiego rzecznika. Gminni (miejscy) i powiatowi rzecznicy zaś będą ciałem pośrednim, fakultatywnym, z uwagi na zauważenie, że część jednostek samorządu terytorialnego takich rzeczników powołuje na podstawie ogólnych podstaw prawnych. By przyznać im zatem konkretne kompetencje, projektodawca zdecydował się także i ich uwzględnić w przygotowanym projekcie.

Zaproponowanie tak rozbudowanej struktury wiąże się z kilkoma tego powodami. Po pierwsze, dzięki temu organy

rzecznikowskie będą blisko uczniów – tych, których praw mają chronić. To pozwoli na szybkie i efektywne załatwianie spraw i problemów, szczególnie na obszarze wewnątrzszkolnym. Wzmocni to również poczucie samorządności i autonomii szkół, ponieważ problemy wynikające z codziennej działalności będą mogły być załatwiane przez społeczność szkolną wewnątrz samej szkoły, bez wychodzenia z nimi na zewnątrz. Po drugie zaś, pozwoli to na to, by każdy z tych organów efektywnie wykonywał swoje zadania. Gdyby bowiem powołać tylko Krajowego Rzecznika, istnieje ryzyko, że zostałby on „zasypany” sprawami z obszaru całego państwa, co sprawiłoby, że czas oczekiwania przez uczniów na odpowiedź mógłby być długi, szczególnie w obliczu planowanych nakładów kadrowych na obsługę Krajowego Rzecznika (zob. pkt 6). Długi czas oczekiwania na odpowiedź nie wzbudziłby jednak zaufania do całego zaprojektowanego systemu, w konsekwencji czego społeczny jego odbiór byłby zły. Dlatego, by sprawy mogły być załatwiane szybciej i w sposób bardziej bezpośredni proponuje się powołać całą strukturę organów rzecznikowskich, zaczynając od poziomu szkolnego.

Wreszcie, samo powoływanie struktury rzecznikowskiej w zakresie praw uczniowskich pozwoli nie tylko usunąć lukę kompetencyjną w zakresie oświatowych kompetencji RPO i RPD (zob. argumenty wskazane kilka akapitów powyżej) czy zbliżyć organy rzecznikowskie do samych uczniów, ale jednocześnie pozwoli te organy odciążyć. Przykładowo bowiem, jak wynika z *Informacji o działalności Rzecznika Praw Dziecka za rok 2024* (<https://brpd.gov.pl/wp-content/uploads/2025/04/Informacja-o-dzialalnosci-Rzecznika-Praw-Dziecka-za-rok-2024.pdf> [dostęp: 10 kwietnia 2025 r.]), „w Zespole Edukacji i Wychowania [czyli Zespołu odpowiedzialnego za sprawy oświatowe, w tym uczniowskie – przyp. projektodawcy] w okresie od 1 stycznia 2024 r. do 31 grudnia 2024 r. prowadzonych było 3 442 spraw (wpłynęło 2 989 spraw nowych oraz kontynuowano 453 sprawy z lat ubiegłych). Natomiast w 2023 r. było prowadzonych łącznie 2 788 spraw (wpłynęło 2 574 spraw nowych oraz kontynuowanych było 214 spraw z lat ubiegłych). Liczba spraw prowadzonych przez Zespół w 2024 r. w porównaniu do 2023 r. wzrosła o 23 proc.” (tamże, s. 80). Taki wzrost oraz liczba prowadzonych spraw pokazują, że problem jest ważny, a świadomość w jego zakresie stale rośnie i to w wysokim stopniu (skoro odnotowano rok roczny wzrost liczby prowadzonych spraw z zakresu edukacji i wychowania o 23%). Rzecznik Praw Dziecka nie posiada jednak, jak wskazano wcześniej, kompetencji dedykowanych sprawom uczniowskim, wobec czego w wielu przypadkach nie może on podjąć skutecznej interwencji. Takie kompetencje będą natomiast posiadali, przede wszystkim, Krajowy Rzecznik Praw Uczniowskich i wojewódzcy rzecznicy praw uczniowskich, wobec czego staną się oni naturalnymi organami, które mogą podejmować działania pokrewne do tych z zakresu nadzoru pedagogicznego, dzięki czemu ich interwencje będą miały realny wpływ na sytuację jednostki.

W *Informacji o działalności Rzecznika Praw Obywatelskich w roku 2023* (<https://bip.brpo.gov.pl/sites/default/files/2024-10/Informacja%20o%20dzialalnosci%20Rzecznika%20Praw%20Obywatelskich%20w%20roku%202023.pdf> [dostęp: 10 kwietnia 2025 r.]) zaś nie ma wyodrębnionej liczby spraw z zakresu edukacji, które do niego wpłynęły, ale na s. 327-343 opisane są interwencje i wystąpienia Rzecznika Praw Obywatelskich z zakresu konstytucyjnego prawa do nauki. Łącznie jednak w samym tylko roku 2023 r. do Rzecznika Praw Obywatelskich wpłynęło 79 698 spraw (s. 643), wobec czego obciążenie tej instytucji chociażby ze spraw prawnouczniowskich zdaje się rozwiązaniem zasadnym, szczególnie w obliczu publikacji medialnych wskazujących na długi czas oczekiwania na odpowiedź z Biura Rzecznika Praw Obywatelskich (zob. chociażby: S. Krawiec, *6 lat czekał na odpowiedź Rzecznika Praw Obywatelskich. Teraz chce go pozwać o 100 tys. zł. „RPO sam łamie prawa obywatelskie”*, <https://biznes.wprost.pl/firmy-i-rynki/11178745/6-lat-czekal-na-odpowiedz-rzecznika-praw-obywatelskich-teraz-chce-go-pozwac-o-100-tys-zl-rpo-sam-lamie-prawa-obywatelskie.html> [dostęp: 10 kwietnia 2025 r.]).

Z powyższych względów Minister Edukacji Barbara Nowacka 26 marca 2024 r. powołała w Ministerstwie Edukacji Narodowej Zespół ds. Praw i Obowiązków Ucznia (Dz. Urz. ME poz. 27) złożony z nauczycieli-praktyków, akademików, prawników, a także przedstawicieli organizacji pozarządowych działających na rzecz uczniów i ich praw. Zespół ten przygotował swoje rekomendacje, a niniejszy projekt ustawy jest pierwszą częścią jurydyzacji tychże rekomendacji.

2. Rekomendowane rozwiązanie, w tym planowane narzędzia interwencji, i oczekiwany efekt

Projekt ustawy przewiduje:

1. Dodanie w art. 4 ustawy – Prawo oświatowe pkt 20a wprowadzającego definicję pojęcia „społeczność szkolna”. Zgodnie z przyjętym rozwiązaniem, w skład społeczności szkolnej będą wchodzić: nauczyciele, rodzice i uczniowie, dyrektorzy niebędący nauczycielami, o których mowa w art. 62 ust. 2 ustawy – Prawo oświatowe, a także osoby zatrudnione na podstawie art. 15 ust. 2 i 5–6a ustawy – Prawo oświatowe;

2. Wprowadzenie w ustawie – Prawo oświatowe nowego rozdziału 2a pt. „Prawa, wolności i obowiązki uczniowskie oraz organy ochrony praw i wolności uczniowskich”. W skład tego rozdziału wejdą zmiany opisane w pkt 3–6 i częściowo 10 tej części dokumentu, tj. zmiany w zakresie katalogów praw i obowiązków uczniowskich (w tym w zakresie usprawiedliwiania nieobecności), kar dla uczniów oraz systemu organów ochrony praw uczniowskich. Projektodawca jednocześnie wskazuje, że rozdział ten obejmie swoim podmiotowym zakresem zastosowania zarówno publiczne, jak i niepubliczne szkoły (podstawowe, ponadpodstawowe, artystyczne) oraz placówki systemu oświaty, o których mowa w art. 2 pkt 3–8 ustawy –

3. Przeniesienie katalogu praw uczniowskich na poziom ustawowy. Dotychczas określone one bowiem były w statutach szkół oraz, jedynie częściowo, np. w art. 85 ust. 5 ustawy – Prawo oświatowe. Katalog praw uczniowskich zawarty w dodawanym rozdziale 2a ustawy – Prawo oświatowe zbiera je w jedno miejsce i stanowi katalog otwarty oraz oparty o normę semiimperatywną, co ma zapewnić ogólnopolski standard w zakresie praw i wolności uczniowskich.

Z tego względu zmianie ulegną przede wszystkim art. 85 ust. 5, art. 98 ust. 1 pkt 17 oraz art. 172 ust. 2 pkt 5 ustawy – Prawo oświatowe, a we wprowadzanym rozdziale 2a ustawy – Prawo oświatowe katalog praw i wolności uczniowskich będzie stanowił art. 42a. Jednym z ustępów tego artykułu będą uczniowskie prawa, a drugim uczniowskie wolności. W art. 42a ustawy – Prawo oświatowe znajdzie się wskazanie, że projektowany katalog jest zbudowany na bazie normy semiimperatywnej.

Proponowany otwarty katalog praw i wolności uczniowskich zawiera prawa ucznia do:

- 1) poszanowania jego godności oraz praw i wolności z niej wynikających;
- 2) równego traktowania z innymi uczniami;
- 3) nauczania i wychowania opartych o metody uznane przez współczesne nauki pedagogiczne;
- 4) poszanowania jego prywatności, w tym do:
 - a) ochrony wizerunku; zgoda, o której mowa w art. 7 rozporządzenia Parlamentu Europejskiego i Rady (UE) 2016/679 z dnia 27 kwietnia 2016 r. w sprawie ochrony osób fizycznych w związku z przetwarzaniem danych osobowych i w sprawie swobodnego przepływu takich danych oraz uchylenia dyrektywy 95/46/WE (ogólne rozporządzenie o ochronie danych) (Dz. Urz. UE L 119 z 04.05.2016, str. 1, z późn. zm.), zwanego dalej „rozporządzeniem RODO”, jest wyrażana w formie pisemnej przez ucznia, a w przypadku ucznia, który nie ukończył 16. roku życia – przez jego rodziców,
 - b) zachowania w poufności dotyczących go informacji, o których mowa w art. 30a ust. 2 ustawy – Prawo oświatowe, chyba że zachodzą okoliczności, o których mowa w art. 30a ust. 3 ustawy – Prawo oświatowe;
- 5) posiadania na terenie szkoły podstawowej, szkoły ponadpodstawowej, szkoły artystycznej lub placówki, o której mowa w art. 2 pkt 3–8 ustawy – Prawo oświatowe, przedmiotów osobistych przy sobie lub przechowywania tych przedmiotów w miejscu do tego przeznaczonym, w sposób określony w statucie tej szkoły lub placówki; przedmioty osobiste nie mogą być odebrane uczniowi, z wyjątkiem przedmiotów, których posiadanie:
 - a) zagraża bezpieczeństwu ucznia lub innych osób przebywających w tej szkole lub placówce lub które naruszają zasady bezpieczeństwa obowiązujące w tej szkole lub placówce,
 - b) narusza przepisy:
 - ustawy z dnia 26 października 1982 r. o wychowaniu w trzeźwości i przeciwdziałaniu alkoholizmowi (Dz. U. z 2023 r. poz. 2151),
 - ustawy z dnia 9 listopada 1995 r. o ochronie zdrowia przed następstwami używania tytoniu i wyrobów tytoniowych (Dz. U. z 2024 r. poz. 1162, z późn. zm.),
 - ustawy z dnia 29 lipca 2005 r. o przeciwdziałaniu narkomanii (Dz. U. z 2023 r. poz. 1939)
- a odebrane przedmioty należy złożyć w miejscu określonym w statucie tej szkoły lub placówki i wydać rodzicowi niepełnoletniego ucznia albo pełnoletniemu uczniowi po zakończeniu zajęć w danym dniu, chyba że posiadanie tych przedmiotów jest zabronione na podstawie odrębnych przepisów;
- 6) kształtowania własnego stroju i wyglądu, z uwzględnieniem art. 42b pkt 4 i 5 ustawy – Prawo oświatowe;
- 7) rozwoju własnych zainteresowań i uzdolnień, w tym do brania udziału w konkursach, olimpiadach i turniejach oraz innych formach współzawodnictwa i prezentacji osiągnięć uczniów;
- 8) zachowania odpowiednich proporcji między wysiłkiem szkolnym a czasem wolnym i rozwojem własnych zainteresowań, w szczególności w czasie dni wolnych od zajęć dydaktyczno-wychowawczych;
- 9) uzyskania pomocy materialnej na zasadach określonych w rozdziale 8a ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty (Dz. U. z 2025 r. poz. 881, z późn. zm.), zwanej dalej „ustawą o systemie oświaty”;
- 10) bezpiecznych i higienicznych warunków nauki, wychowania i opieki w szkole podstawowej, szkole ponadpodstawowej, szkole artystycznej lub placówce, o której mowa w art. 2 pkt 3–8 ustawy – Prawo oświatowe, oraz w trakcie zajęć organizowanych przez tę szkołę lub placówkę poza jej terenem;
- 11) informacji dotyczących procesu nauczania i wychowania, które jest realizowane w szczególności przez:
 - a) publikowanie przez szkoły podstawowe, szkoły ponadpodstawowe, szkoły artystyczne lub placówki, o których mowa w art. 2 pkt 3–8 ustawy – Prawo oświatowe, objęte obowiązkiem prowadzenia Biuletynu Informacji Publicznej, o którym mowa w ustawie z dnia 6 września 2001 r. o dostępie do informacji publicznej (Dz. U. z 2022 r. poz. 902), w Biuletynie Informacji Publicznej:
 - statutu szkoły lub placówki, w tym w wersji opracowanej jako tekst ujednolicony,
 - uchwał zmieniających statut szkoły lub placówki,
 - projektów uchwał zmieniających statut szkoły lub placówki,
 - b) zapewnienie przez szkołę podstawową, szkołę ponadpodstawową i szkołę artystyczną możliwości zapoznawania się z tygodniowym rozkładem zajęć, o którym mowa w art. 110 ust. 4 ustawy – Prawo oświatowe,

- c) zapewnienie przez szkołę podstawową, szkołę ponadpodstawową i szkołę artystyczną możliwości zapoznawania się ze szkolnym zestawem programów nauczania, o którym mowa w art. 22a ust. 7 ustawy o systemie oświaty;
- 12) jawnego, sprawiedliwego i umotywowanego oceniania osiągnięć edukacyjnych i zachowania ucznia – w przypadku szkół podstawowych, szkół ponadpodstawowych i szkół artystycznych;
- 13) kontaktowania się ze szkołą podstawową, szkołą ponadpodstawową, szkołą artystyczną lub placówką, o której mowa w art. 2 pkt 3–8 ustawy – Prawo oświatowe, w dostępny dla niego sposób, określony w statucie tej szkoły lub placówki;
- 14) angażowania się w życie szkoły podstawowej, szkoły ponadpodstawowej, szkoły artystycznej lub placówki, o której mowa w art. 2 pkt 3–8 ustawy – Prawo oświatowe, w tym przez zaangażowanie w działalność organów samorządu uczniowskiego lub udział w działalności kulturalnej, w tym wydawniczej, oświatowej, sportowej i rozrywkowej samorządu uczniowskiego;
- 15) wyboru członków organów samorządu uczniowskiego oraz opiekuna samorządu uczniowskiego zgodnie z art. 85 ust. 3 ustawy – Prawo oświatowe, a także bycia wybranym do organów samorządu uczniowskiego;
- 16) wyboru członków rady szkoły lub placówki oraz bycia wybranym do rady szkoły lub placówki zgodnie z art. 81 ust. 6 ustawy – Prawo oświatowe;
- 17) składania skarg i wniosków we wszelkich sprawach związanych z działalnością szkoły podstawowej, szkoły ponadpodstawowej, szkoły artystycznej lub placówki, o której mowa w art. 2 pkt 3–8 ustawy – Prawo oświatowe, a także w interesie własnym lub na rzecz innego członka społeczności szkolnej za jego zgodą; uczeń nie może być narażony ze strony organów szkoły lub placówki oraz jej pracowników na jakikolwiek uszczerbek lub zarzut z powodu złożenia skargi lub wniosku, lub z powodu dostarczenia materiału do publikacji o znamionach skargi lub wniosku, jeżeli działał w granicach prawem dozwolonych.

Do tego uczniowi przysługiwać będzie wolność:

- 1) od wszelkich form przemocy, w tym przemocy psychicznej i cyberprzemocy (co ma chronić uczniów od form przemocy, nie jest to jednak zakaz np. zwracania uwagi czy konstruktywnej krytyki, ponieważ nie są to zachowania stanowiące przemoc psychiczną);
- 2) od dyskryminacji z jakiegokolwiek powodu, w szczególności ze względu na: płeć, wiek, wygląd, niepełnosprawność, rasę, religię, narodowość, stan zdrowia, sytuację materialną, przekonania polityczne, pochodzenie etniczne, wyznanie albo jego brak i orientację seksualną;
- 3) sumienia, wyznania i światopoglądu;
- 4) słowa i uzewnętrzniania przekonań.

Powyższe katalogi są oparte na normie semiimperatywnej, tj. na byciu swoistym ogólnokrajowym minimum. Szkoły i placówki oświatowe będą jednak mogły te katalogi poszerzyć;

4. Stworzenie ustawowego i zamkniętego katalogu obowiązków uczniowskich. Dotychczas uczniowskie obowiązki były regulowane przez statut szkoły lub placówki, z częściowym ich wyliczeniem w art. 99 ustawy – Prawo oświatowe. Projektodawca przewiduje dodanie nowego art. 42b do ustawy – Prawo oświatowe, który będzie zawierał zamknięty katalog uczniowskich obowiązków.

Pamiętać jednak trzeba, że zamkniętość tego katalogu dotyczy tylko obowiązków ściśle uczniowskich. Fakt, że katalog w projektowanym art. 42b ustawy – Prawo oświatowe jest zamknięty, nie wpływa na to, że uczniowie będą obowiązani do wywiązywania się także z pozostałych obowiązków, które zostały na nich nałożone w legalnym trybie i w związku z tym wynikają z przepisów prawa powszechnie obowiązującego innych niż przepisy oświatowe. Przykładem mogą być uczniowie klas mundurowych czy leśnych, którzy będą podlegać pod zakres podmiotowy nie tylko art. 42b ustawy – Prawo oświatowe, ale też i przepisów regulujących dziedzinę, w której się kształcą (np. uczniowie w klasach leśnych w oczywisty sposób będą też mieli nałożone na siebie obowiązki związane z ochroną przyrody).

W związku z opisywaną zmianą zostanie znowelizowana treść przede wszystkim art. 98 ust. 1 pkt 17 oraz art. 172 ust. 2 pkt 5 ustawy – Prawo oświatowe, a art. 99 ustawy – Prawo oświatowe zostanie uchylony.

Planuje się zawrzeć w projekcie ustawy katalog obowiązków ucznia zawierający obowiązki:

- 1) przestrzegać przepisów prawa regulujących pracę i organizację tej szkoły lub placówki, w szczególności aktów prawa powszechnie obowiązującego, statutu tej szkoły lub placówki i innych wewnętrznych aktów prawnych obowiązujących w tej szkole lub placówce;
- 2) szanować prawa i wolności pozostałych członków społeczności szkolnej oraz innych osób przebywających w tej szkole lub placówce;
- 3) zachowywać się zgodnie z ogólnie przyjętymi normami społecznymi podczas zajęć organizowanych na terenie tej szkoły lub placówki i poza nim, przerw w zajęciach, uroczystości, imprez oraz wyjść grupowych i wycieczek, a także dbać o mienie tej szkoły lub placówki;

- 4) nosić strój zgodny z ogólnie przyjętymi normami społecznymi, a w przypadku, o którym mowa w art. 100 ustawy – Prawo oświatowe, nosić na terenie tej szkoły lub placówki jednolity strój; noszenie stroju nawołującego do nienawiści lub dyskryminacji innych osób lub sprzecznego z przepisami prawa lub stwarzającego zagrożenie dla bezpieczeństwa innych osób przebywających w tej szkole lub placówce lub samego ucznia jest niedozwolone;
- 5) przestrzegać określonych w statucie tej szkoły lub placówki zasad regulujących strój i wygląd podczas zajęć edukacyjnych wychowania fizycznego, zajęć edukacyjnych odbywających się w warsztatach, laboratoriach i pracowniach szkolnych, uroczystości organizowanych przez tę szkołę lub placówkę, uroczystości, w których uczniowie uczestniczą jako przedstawiciele tej szkoły lub placówki, oraz wyjść grupowych i wycieczek szkolnych, zgodnych z ogólnie przyjętymi normami społecznymi oraz koniecznością zapewnienia uczniom bezpiecznych i higienicznych warunków kształcenia, wychowania i opieki;
- 6) przestrzegać określonych w statucie tej szkoły lub placówki warunków wnoszenia na teren tej szkoły lub placówki telefonów komórkowych i innych urządzeń elektronicznych i korzystania z nich na terenie tej szkoły lub placówki albo zakazu korzystania z telefonów komórkowych i innych urządzeń elektronicznych na terenie tej szkoły lub placówki; postanowienia statutu szkoły lub placówki w tym zakresie uwzględniają brak możliwości wprowadzenia zakazu korzystania z telefonów komórkowych i innych urządzeń elektronicznych wobec uczniów, którzy ze względu na chorobę, niepełnosprawność lub inne szczególne potrzeby wymagają korzystania z tych telefonów i urządzeń;
- 7) zachowywać się wobec członków społeczności szkolnej i innych osób przebywających w tej szkole lub placówce zgodnie z ogólnie przyjętymi normami społecznymi oraz z szacunkiem i poszanowaniem ich godności osobistej;
- 8) uczęszczać na zajęcia edukacyjne; uczeń, a w przypadku ucznia niepełnoletniego – jego rodzic, usprawiedliwia nieobecność ucznia na zajęciach edukacyjnych, podając jej powód niezawierający informacji nadmiernych i wrażliwych; usprawiedliwienia nieobecności dokonuje się w trybie, terminie i formie określonych w statucie szkoły podstawowej, szkoły ponadpodstawowej, szkoły artystycznej lub placówki, o której mowa w art. 2 pkt 3–8 ustawy – Prawo oświatowe;
- 9) przygotowywać się do zajęć edukacyjnych oraz przystępować do form sprawdzania osiągnięć edukacyjnych;
- 10) szanować prawa autorskie utworów innych osób;

5. Wprowadzenie w ustawie katalogu kar dla uczniów oraz procedury ich wymierzania. Projektodawca zauważył, że swoboda wśród szkół i placówek w zakresie katalogu kar dla uczniów powodowała, że w części szkół niektóre kary naruszały istotę np. prawa do nauki (przez np. nakazanie opuszczenia sali lekcyjnej). Zmiana ta, inspirowana regulacjami dotyczącymi katalogu kar dla studentów uczelni, ma na celu ujednolicić katalog kar w szkołach i placówkach oświatowych oraz uczynić go nienaruszającym istoty ludzkich praw i wolności.

Stąd, projektowana regulacja zakłada – w sytuacji, gdy niewystarczające do osiągnięcia celu wychowawczego będą „zwykłe” działania wychowawcze (lub nie zostaną wypełnione mimo ich zarządzenia) – następujący katalog kar dla uczniów:

- 1) upomnienie pisemne;
- 2) naganę pisemną;
- 3) naganę pisemną z ostrzeżeniem, że w razie popełnienia kolejnego deliktu zostaną wymierzone kary z pkt 4 lub 5;
- 4) w przypadku uczniów objętych obowiązkiem szkolnym, z wyjątkiem objętych obowiązkiem szkolnym uczniów szkoły artystycznej realizującej kształcenie ogólne – zwrócenie się z wnioskiem o przeniesienie do innej szkoły (z zastrzeżeniem szkół artystycznych, z których może, zgodnie z art. 68 ust. 3a ustawy – Prawo oświatowe, dojść do skreślenia z listy uczniów osoby objętej obowiązkiem szkolnym);
- 5) w przypadku uczniów nieobjętych obowiązkiem szkolnym – skreślenie z listy uczniów.

Opisywana zmiana zawiera także procedurę wymierzania ww. kar oraz odwoływania się od nich. Zasadą ma być jednak stosowanie najpierw działań wychowawczych (z których część będzie mogła być zarządzona w uzgodnieniu z rodzicami niepełnoletniego ucznia), a dopiero później sformalizowanego postępowania o ukaranie, z zastrzeżeniem poważnych przypadków, w których będzie uzasadnione od razu wszczęcie tego postępowania.

Projektowana regulacja zostanie wprowadzona do ustawy – Prawo oświatowe poprzez dodanie do niej art. 42c. W konsekwencji tej zmiany, zostanie uchylony art. 98 ust. 1 pkt 19 ustawy – Prawo oświatowe, a nowelizacji ulegnie art. 4 ust. 4 ustawy z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. z 2024 r. poz. 978 i 1228);

6. Powołanie systemu organów ochrony praw uczniowskich. Projektowane rozwiązania zakładają powołanie:
– Krajowego Rzecznika Praw Uczniowskich, który będzie powoływany na 4-letnią kadencję (z możliwością pełnienia tej funkcji przez dwie kadencje) i odwoływany przez ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania spośród osób wyłonionych w drodze otwartego i konkurencyjnego naboru. Krajowy Rzecznik Praw Uczniowskich będzie wyższym stanowiskiem w służbie cywilnej obsługiwany przez urząd obsługujący ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania.

Do zadań Krajowego Rzecznika należeć będzie:

- 1) monitorowanie stanu przestrzegania praw uczniowskich, w tym w miejscu odbywania praktycznej nauki zawodu

organizowanej przez szkołę lub odbywanej na podstawie umowy o praktyczną naukę zawodu, o której mowa w art. 120 ust. 2 ustawy – Prawo oświatowe;

2) koordynacja działań w zakresie zwiększania poziomu przestrzegania praw uczniowskich i poziomu świadomości na temat tych praw oraz współpracy między organami ochrony praw uczniowskich, o których mowa w art. 42l, art. 42o i art. 42q ustawy – Prawo oświatowe;

3) upowszechnianie wiedzy na temat praw i obowiązków uczniowskich;

4) wspieranie członków społeczności szkolnych w działaniach, o których mowa w art. 42d ust. 2 ustawy – Prawo oświatowe;

5) przyjmowanie i rozpatrywanie skarg dotyczących naruszenia praw uczniowskich składanych w interesie:

a) publicznym, w szczególności w sprawach związanych z działalnością szkół podstawowych, szkół ponadpodstawowych, szkół artystycznych lub placówek, o których mowa w art. 2 pkt 3–8 ustawy – Prawo oświatowe, mających siedziby na obszarze co najmniej dwóch województw,

b) indywidualnym lub na rzecz osoby trzeciej, za jej zgodą – w uzasadnionych przypadkach, gdy nie jest możliwe lub celowe złożenie skargi do organów ochrony praw uczniowskich, o których mowa w art. 42l, art. 42o i art. 42q ustawy – Prawo oświatowe, albo gdy organy te uznały się za niewłaściwe do rozpatrzenia danej skargi.

Wszystko to możliwe będzie dzięki następującym jego kompetencjom. Rzecznik bowiem może:

1) zbadać, nawet bez uprzedzenia, każdą sprawę na miejscu, jeżeli jest to niezbędne do wyjaśnienia sprawy i konieczne do realizacji zadań ustawowych;

2) żądać od organów władzy publicznej, organizacji lub instytucji złożenia wyjaśnień, udzielenia informacji lub udostępnienia akt i dokumentów, w tym zawierających dane osobowe, niezbędnych do wyjaśnienia sprawy i w zakresie, w jakim jest to konieczne do realizacji zadań ustawowych, z wyłączeniem akt postępowań karnych;

3) zwrócić się do właściwych organów, organizacji lub instytucji o podjęcie działań na rzecz ucznia z zakresu ich kompetencji; przepisy art. 10a i 10b ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. z 2023 r. poz. 292) będą stosowane odpowiednio;

4) opracowywać i przedkładać ministrowi właściwemu do spraw oświaty i wychowania projekty aktów prawnych dotyczących zakresu jego działania, z wnioskiem o podjęcie prac legislacyjnych;

5) występować do właściwych organów z wnioskami o podjęcie inicjatywy ustawodawczej bądź o wydanie lub zmianę aktów prawnych dotyczących zakresu jego działania;

6) organizować lub wspierać mediację;

7) żądać uchylecia statutu szkoły podstawowej, szkoły ponadpodstawowej, szkoły artystycznej lub placówki, o której mowa w art. 2 pkt 3–8 ustawy – Prawo oświatowe, albo niektórych jego postanowień w trybie art. 114 ustawy – Prawo oświatowe;

8) wydać zalecenia dyrektorowi szkoły podstawowej, szkoły ponadpodstawowej, szkoły artystycznej lub placówki, o której mowa w art. 2 pkt 3–8 ustawy – Prawo oświatowe – w przypadku stwierdzenia naruszenia praw uczniowskich w tej szkole lub placówce; Krajowy Rzecznik wydaje zalecenia dyrektorowi szkoły lub placówki po ich uzgodnieniu z kuratorem oświaty, a w przypadku szkół i placówek artystycznych – ze specjalistyczną jednostką nadzoru, o której mowa w art. 53 ust. 1 ustawy – Prawo oświatowe;

9) organizować i prowadzić działalność analityczno-badawczą, edukacyjną i informacyjną na temat praw i obowiązków uczniowskich, a także współpracę w tym zakresie:

a) między organami ochrony praw uczniowskich, o których mowa w art. 42l, art. 42o i art. 42q ustawy – Prawo oświatowe,

b) z innymi instytucjami państwowymi i samorządowymi, młodzieżowymi sejmikami województw, młodzieżowymi radami powiatów, młodzieżowymi radami gmin i organizacjami społecznymi;

10) organizować i prowadzić dyżury umożliwiające uzyskanie informacji w zakresie ochrony praw uczniowskich oraz pomocy w przypadku indywidualnych naruszeń tych praw; dyżury mogą być organizowane i prowadzone stacjonarnie lub z wykorzystaniem środków komunikacji na odległość,

– 16 wojewódzkich rzeczników praw uczniowskich powoływanych przez Krajowego Rzecznika Praw Uczniowskich na wniosek właściwego terytorialnie kuratora oświaty (Krajowy Rzecznik będzie mógł wniosku nie uwzględnić). Na stanowisko wojewódzkiego rzecznika praw uczniowskich będzie mogła zostać powołana osoba spełniająca wymagania do bycia zatrudnioną w kuratorium oświaty na stanowisku wizytatora. Wojewódzki rzecznik praw uczniowskich będzie wyższym stanowiskiem w służbie cywilnej obsługiwany przez kuratorium oświaty.

Do zadań wojewódzkiego rzecznika praw uczniowskich będzie należeć:

1) monitorowanie stanu przestrzegania praw uczniowskich w szkołach podstawowych, szkołach ponadpodstawowych, szkołach artystycznych i placówkach, o których mowa w art. 2 pkt 3–8 ustawy – Prawo oświatowe, a także w miejscach odbywania praktycznej nauki zawodu organizowanej przez szkołę lub odbywanej na podstawie umowy o praktyczną naukę zawodu, o której mowa w art. 120 ust. 2 ustawy – Prawo oświatowe, mających siedziby na obszarze województwa;

2) koordynacja działań w zakresie zwiększania poziomu przestrzegania praw uczniowskich w szkołach podstawowych, szkołach ponadpodstawowych, szkołach artystycznych i placówkach, o których mowa w art. 2 pkt 3–8

ustawy – Prawo oświatowe, mających siedziby na obszarze województwa i podnoszenia świadomości na temat tych praw oraz współpracy między organami ochrony praw uczniowskich, o których mowa w art. 42o i art. 42q ustawy – Prawo oświatowe, działającymi na obszarze województwa;

- 3) upowszechnianie wiedzy na temat praw i obowiązków uczniowskich;
- 4) wspieranie członków społeczności szkolnych szkół podstawowych, szkół ponadpodstawowych, szkół artystycznych i placówek, o których mowa w art. 2 pkt 3–8 ustawy – Prawo oświatowe, mających siedziby na obszarze województwa, w działaniach, o których mowa w art. 42l ust. 2 ustawy – Prawo oświatowe;
- 5) współpraca z Krajowym Rzecznikiem i wykonywanie jego poleceń, o których mowa w art. 42e ust. 6 ustawy – Prawo oświatowe;
- 6) przyjmowanie i rozpatrywanie skarg dotyczących naruszenia praw uczniowskich składanych w interesie:
 - a) publicznym, w szczególności w sprawach związanych z działalnością szkół podstawowych, szkół ponadpodstawowych, szkół artystycznych lub placówek, o których mowa w art. 2 pkt 3–8 ustawy – Prawo oświatowe, mających siedziby na obszarze województwa,
 - b) indywidualnym lub na rzecz osoby trzeciej, za jej zgodą – w uzasadnionych przypadkach, gdy nie jest możliwe lub celowe złożenie skargi do organów ochrony praw uczniowskich, o których mowa w art. 42o i art. 42q ustawy – Prawo oświatowe, albo gdy organy te uznały się za niewłaściwe do rozpatrzenia danej skargi, a także gdy skarga została przekazana przez Krajowego Rzecznika zgodnie z art. 42f ust. 4 pkt 3 lub art. 42m ust. 7 ustawy – Prawo oświatowe.

Wykonywanie tych zadań będzie możliwe dzięki następującym kompetencjom. Wojewódzki rzecznik będzie bowiem mógł:

- 1) zbadać, nawet bez uprzedzenia, każdą sprawę na miejscu, jeżeli jest to niezbędne do wyjaśnienia sprawy i konieczne do realizacji zadań ustawowych;
- 2) żądać od organów władzy publicznej, organizacji lub instytucji złożenia wyjaśnień, udzielenia informacji lub udostępnienia akt i dokumentów, w tym zawierających dane osobowe, niezbędnych do wyjaśnienia sprawy i w zakresie, w jakim jest to konieczne do realizacji zadań ustawowych, z wyłączeniem akt postępowań karnych;
- 3) przedstawić Krajowemu Rzecznikowi wniosek lub opinię w każdej sprawie objętej zakresem jego działania;
- 4) zwrócić się do właściwych organów, organizacji lub instytucji o podjęcie działań na rzecz ucznia z zakresu ich kompetencji; przepisy art. 10a i 10b ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka będą stosowane odpowiednio;
- 5) organizować lub wspierać mediację;
- 6) żądać uchylecia statutu szkoły podstawowej, szkoły ponadpodstawowej, szkoły artystycznej lub placówki, o której mowa w art. 2 pkt 3–8 ustawy – Prawo oświatowe, mającej siedzibę na obszarze województwa, albo niektórych jego postanowień w trybie art. 114 ustawy – Prawo oświatowe;
- 7) złożyć do kuratora oświaty, a w przypadku szkół i placówek artystycznych – do specjalistycznej jednostki nadzoru, o której mowa w art. 53 ust. 1 ustawy – Prawo oświatowe, wniosek o wydanie zaleceń dyrektorowi szkoły podstawowej, szkoły ponadpodstawowej, szkoły artystycznej lub placówki, o której mowa w art. 2 pkt 3–8 ustawy – Prawo oświatowe, mającej siedzibę na obszarze województwa – w przypadku stwierdzenia naruszenia praw uczniowskich w tej szkole lub placówce;
- 8) organizować i prowadzić działalność analityczno-badawczą, edukacyjną i informacyjną na temat praw i obowiązków uczniowskich, a także współpracę w tym zakresie:
 - a) między organami ochrony praw uczniowskich, o których mowa w art. 42o i art. 42q ustawy – Prawo oświatowe, działającymi na obszarze województwa,
 - b) z innymi instytucjami państwowymi i samorządowymi, młodzieżowym sejmikiem województwa, młodzieżowymi radami powiatów, młodzieżowymi radami gmin i organizacjami społecznymi;
- 9) organizować i prowadzić dyżury umożliwiające uzyskanie informacji w zakresie ochrony praw uczniowskich oraz pomocy w przypadku indywidualnych naruszeń tych praw; dyżury mogą być organizowane i prowadzone stacjonarne lub z wykorzystaniem środków komunikacji na odległość,

– gminnych (miejskich) i powiatowych rzeczników praw uczniowskich, których funkcjonowanie będzie fakultatywne. Stosunek pracy z gminnym (miejskim) lub powiatowym rzecznikiem praw uczniowskich będzie nawiązywał odpowiednio wójt (burmistrz, prezydenta miasta) lub starosta. Z tego względu status pracowniczy tych rzeczników będzie oparty o przepisy o pracownikach samorządowych.

Do zadań gminnego (miejskiego) rzecznika praw uczniowskich należeć będzie:

- 1) monitorowanie stanu przestrzegania praw uczniowskich w szkołach i placówkach, o których mowa w art. 42o ust. 3 ustawy – Prawo oświatowe, a także w miejscach odbywania praktycznej nauki zawodu organizowanej przez szkołę lub odbywanej na podstawie umowy o praktyczną naukę zawodu, o której mowa w art. 120 ust. 2 ustawy – Prawo oświatowe;
- 2) koordynacja działań w zakresie zwiększania poziomu przestrzegania praw uczniowskich w szkołach i placówkach, o których mowa w art. 42o ust. 3 ustawy – Prawo oświatowe, i podnoszenia świadomości na temat tych praw oraz współpracy między szkolnymi rzecznikami praw uczniowskich, o których mowa w art. 42q ustawy – Prawo oświatowe, działającymi w tych szkołach i placówkach;

- 3) upowszechnianie wiedzy na temat praw i obowiązków uczniowskich;
- 4) wspieranie członków społeczności szkolnych w działaniach, o których mowa w art. 42o ust. 3 ustawy – Prawo oświatowe;
- 5) współpraca z Krajowym Rzecznikiem i wojewódzkim rzecznikiem w zakresie, o którym mowa w pkt 2–4;
- 6) przyjmowanie i rozpatrywanie skarg dotyczących naruszenia praw uczniowskich składanych w interesie:
 - a) publicznym, w szczególności w sprawach związanych z działalnością szkół i placówek, o których mowa w art. 42o ust. 3 ustawy – Prawo oświatowe,
 - b) indywidualnym lub na rzecz osoby trzeciej, za jej zgodą – w uzasadnionych przypadkach, gdy nie jest możliwe lub celowe złożenie skargi do szkolnego rzecznika praw uczniowskich, o którym mowa w art. 42q ustawy – Prawo oświatowe, albo gdy rzecznik ten uznał się za niewłaściwego do rozpatrzenia danej skargi, a także gdy skarga została przekazana zgodnie z właściwością przez inny organ ochrony praw uczniowskich na podstawie z art. 42f ust. 4 pkt 3 ustawy – Prawo oświatowe.

Do zadań powiatowego rzecznika praw uczniowskich należeć zaś będzie:

- 1) monitorowanie stanu przestrzegania praw uczniowskich w szkołach i placówkach, o których mowa w art. 42o ust. 6 ustawy – Prawo oświatowe, a także w miejscach odbywania praktycznej nauki zawodu organizowanej przez szkołę lub odbywanej na podstawie umowy o praktyczną naukę zawodu, o której mowa w art. 120 ust. 2 ustawy – Prawo oświatowe;
- 2) koordynacja działań w zakresie zwiększania poziomu przestrzegania praw uczniowskich w szkołach i placówkach, o których mowa w art. 42o ust. 6 ustawy – Prawo oświatowe, i podnoszenia świadomości na temat tych praw oraz współpracy między szkolnymi rzecznikami praw uczniowskich, o których mowa w art. 42q ustawy – Prawo oświatowe, działającymi w tych szkołach i placówkach;
- 3) upowszechnianie wiedzy na temat praw i obowiązków uczniowskich;
- 4) wspieranie członków społeczności szkolnych w działaniach, o których mowa w art. 42o ust. 6 ustawy – Prawo oświatowe;
- 5) współpraca z Krajowym Rzecznikiem i wojewódzkim rzecznikiem w zakresie, o którym mowa w pkt 2–4;
- 6) przyjmowanie i rozpatrywanie skarg dotyczących naruszenia praw uczniowskich składanych w interesie:
 - a) publicznym, w szczególności w sprawach związanych z działalnością szkół i placówek, o których mowa w art. 42o ust. 6 ustawy – Prawo oświatowe,
 - b) indywidualnym lub na rzecz osoby trzeciej, za jej zgodą – w uzasadnionych przypadkach, gdy nie jest możliwe lub celowe złożenie skargi do szkolnego rzecznika praw uczniowskich, o którym mowa w art. 42q ustawy – Prawo oświatowe, albo gdy rzecznik ten uznał się za niewłaściwego do rozpatrzenia danej skargi, a także gdy skarga została przekazana zgodnie z właściwością przez inny organ ochrony praw uczniowskich na podstawie z art. 42f ust. 4 pkt 3 ustawy – Prawo oświatowe.

W konsekwencji, gminny (miejski) i powiatowy rzecznik praw uczniowskich będą mogli:

- 1) zwrócić się do:
 - a) właściwego terytorialnie wojewódzkiego rzecznika z wnioskiem o zbadanie sprawy dotyczącej interesu indywidualnego wnioskodawcy lub osoby trzeciej; w uzasadnionych przypadkach gminny rzecznik lub powiatowy rzecznik może zwrócić się z wnioskiem o zbadanie tej sprawy do Krajowego Rzecznika,
 - b) właściwego terytorialnie wojewódzkiego rzecznika lub Krajowego Rzecznika z wnioskiem o zbadanie sprawy dotyczącej interesu publicznego;
- 2) przedstawić właściwemu terytorialnie wojewódzkiemu rzecznikowi lub Krajowemu Rzecznikowi wniosek lub opinię w każdej sprawie objętej zakresem jego działania;
- 3) organizować lub wspierać mediację;
- 4) organizować i prowadzić działalność analityczno-badawczą, edukacyjną i informacyjną na temat praw i obowiązków uczniowskich, a także współpracę w tym zakresie:
 - a) między szkolnymi rzecznikami praw uczniowskich, o których mowa w art. 42q ustawy – Prawo oświatowe, działającymi w szkołach i placówkach, o których mowa w art. 42o ust. 3 lub 6 ustawy – Prawo oświatowe,
 - b) z innymi instytucjami państwowymi i samorządowymi, młodzieżowymi radami powiatów, młodzieżowymi radami gmin i organizacjami społecznymi;
- 5) organizować i prowadzić dyżury umożliwiające uzyskanie informacji w zakresie ochrony praw uczniowskich oraz pomocy w przypadku indywidualnych naruszeń tych praw; dyżury mogą być organizowane i prowadzone stacjonarne lub z wykorzystaniem środków komunikacji na odległość,

– szkolnych rzeczników praw uczniowskich, którymi będą, co do zasady, opiekunowie samorządów uczniowskich (z możliwością wyboru jednego szkolnego rzecznika dla wszystkich szkół wchodzących w skład jednego zespołu szkół). Statut szkoły lub placówki będzie mógł też przewidywać wybór co najmniej jednego ucznia wspomagającego działalność szkolnego rzecznika praw uczniowskich. Tam zaś, gdzie nie tworzy się samorządu uczniowskiego lub gdzie opiekunem samorządu uczniowskiego, o którym mowa w art. 85 ust. 2a ustawy – Prawo oświatowe, jest dyrektor lub nauczyciel zajmujący inne stanowisko kierownicze w szkole lub placówce, szkolnego rzecznika wybiorą uczniowie bezwzględną większością głosów w głosowaniu równym, tajnym i powszechnym.

Do zadań szkolnego rzecznika praw uczniowskich należeć będzie:

- 1) monitorowanie stanu przestrzegania praw uczniowskich w szkole lub placówce, w której działa;
- 2) upowszechnianie wiedzy na temat praw i obowiązków uczniowskich oraz współpraca w tym zakresie z organami szkoły lub placówki, w której działa;
- 3) wspieranie członków społeczności szkolnej w działaniach, o których mowa w art. 42q ust. 2 ustawy – Prawo oświatowe;
- 4) współpraca z Krajowym Rzecznikiem oraz właściwymi terytorialnie wojewódzkim rzecznikiem i właściwym gminnym rzecznikiem albo powiatowym rzecznikiem – jeżeli został powołany, w zakresie, o którym mowa w pkt 2 i 3;
- 5) przyjmowanie i rozpatrywanie skarg dotyczących naruszenia praw uczniowskich składanych w interesie:
 - a) publicznym, w szczególności w sprawach związanych z działalnością szkoły lub placówki, w której działa szkolny rzecznik,
 - b) indywidualnym lub na rzecz osoby trzeciej, za jej zgodą – w przypadku, gdy skarga dotyczy naruszenia praw uczniowskich w szkole lub placówce, w której działa szkolny rzecznik, albo gdy skarga została przekazana zgodnie z właściwością przez inny organ ochrony praw uczniowskich na podstawie art. 42f ust. 4 pkt 3 ustawy – Prawo oświatowe;
- 6) umożliwienie anonimowej formy kontaktu uczniów szkoły lub placówki, w której działa szkolny rzecznik, ze szkolnym rzecznikiem oraz upowszechnienie informacji o tej formie kontaktu przez zamieszczenie jej na stronie internetowej tej szkoły lub placówki lub w inny sposób zwyczajowo przyjęty w tej szkole lub placówce .

W konsekwencji, szkolny rzecznik praw uczniowskich będzie mógł:

- 1) zbadać sprawę dotyczącą szkoły lub placówki, w której działa, lub zwrócić się o zbadanie sprawy, zgodnie z właściwością do wojewódzkiego rzecznika lub Krajowego Rzecznika, a także do gminnego rzecznika albo powiatowego rzecznika – jeżeli został powołany;
- 2) przedstawić Krajowemu Rzecznikowi lub wojewódzkiemu rzecznikowi, a także gminnemu rzecznikowi lub powiatowemu rzecznikowi – jeżeli został powołany, wniosek lub opinię w każdej sprawie objętej zakresem jego działania;
- 3) zwrócić się do dyrektora szkoły lub placówki lub do nauczyciela zajmującego inne stanowisko kierownicze w tej szkole lub placówce, lub do organu sprawującego nadzór pedagogiczny lub organu prowadzącego szkołę lub placówkę o podjęcie działań na rzecz ucznia lub jego praw z zakresu ich kompetencji;
- 4) organizować lub wspierać mediację;
- 5) organizować i prowadzić działalność analityczno-badawczą, edukacyjną i informacyjną na temat praw i obowiązków uczniowskich;
- 6) organizować i prowadzić dyżury umożliwiające uzyskanie informacji w zakresie ochrony praw uczniowskich oraz pomocy w przypadku indywidualnych naruszeń tych praw; dyżury mogą być organizowane i prowadzone stacjonarne lub z wykorzystaniem środków komunikacji na odległość .

Opisywane zmiany zostaną wprowadzone do ustawy – Prawo oświatowe w dodawanych art. 42d–42s. W związku z ich wprowadzaniem w życie nowelizacji ulegną ponadto niektóre przepisy: ustawy z dnia 15 lipca 1987 r. o Rzeczniku Praw Obywatelskich (Dz. U. z 2024 r. poz. 1264), ustawy z dnia 6 stycznia 2000 r. o Rzeczniku Praw Dziecka (Dz. U. z 2023 r. poz. 292), ustawy z dnia 24 kwietnia 2003 r. o działalności pożytku publicznego i o wolontariacie (Dz. U. z 2024 r. poz. 1491, z późn. zm.), ustawy z dnia 21 listopada 2008 r. o służbie cywilnej (Dz. U. z 2024 r. poz. 409, z późn. zm.), a także ustawy z dnia 9 czerwca 2022 r. o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich (Dz. U. z 2024 r. poz. 978, z późn. zm.).

W postępowaniach prowadzonych przez rzeczników wszelkich powyższych szczebli rodzice uczniów będą mogli uczestniczyć na zasadach ogólnych, z faktu bycia ich przedstawicielami ustawowymi. Projektowane regulacje nie wprowadzają regulacji odmiennych w tym zakresie, które zmieniałyby ogólne zasady wynikające z władzy rodzicielskiej. Rodzice będą też mogli sami zwrócić się z wnioskiem lub skargą do któregośkolwiek z ww. organów rzecznikowskich z prośbą o interwencję w sprawie ich dziecka.

Kompetencyjna zależność występować będzie jedynie pomiędzy Krajowym a wojewódzkim rzecznikiem praw uczniowskich. Ten pierwszy będzie bowiem powoływał i odwoływał tego drugiego, a także będzie mógł wydawać mu wiążące polecenia (z uwagi na bycie organem hierarchicznie wyższym). Takiej zależności nie będzie natomiast w pozostałych relacjach, w tym na poziomie szkolnym i samorządowym.

Planuje się natomiast zhierarchizować tryb wnoszenia skarg i wniosków do organów rzecznikowskich, zostawiając w nich swoiste bezpieczniki, o których mowa poniżej.

Szkolny rzecznik praw uczniowskich będzie bowiem przyjmował skargi i wnioski składane w interesie:

- a) publicznym, w szczególności w sprawach związanych z działalnością szkoły lub placówki, w której działa szkolny rzecznik praw uczniowskich,
- b) indywidualnym lub na rzecz osoby trzeciej, za jej zgodą – w przypadku, gdy skarga dotyczy naruszenia praw

uczniowskich w szkole lub placówce, w której działa szkolny rzecznik praw uczniowskich, albo gdy skarga została przekazana zgodnie z właściwością przez inny organ ochrony praw uczniowskich.

Jego kompetencje będą zatem ograniczone tylko do szkoły lub placówki, w której działa. W przypadku korespondencji kierowanej do szkolnego rzecznika praw uczniowskich ponadto – jako jedyne z organów rzecznikowskich – zakłada się, że będzie ona mogła być anonimowa z uwagi na hermetyczność społeczności szkolnej oraz możliwą do wyobrażenia sobie niechęć niektórych uczniów czy rodziców do składania skarg lub wniosków do szkolnego rzecznika praw uczniowskich pod nazwiskiem z uwagi na tzw. efekt mrozący. W przypadku korespondencji z rzecznikami wyższych szczebli korespondencja anonimowa nie jest przewidywana, ale będzie można zastrzec swą anonimowość w piśmie do organu rzecznikowskiego.

Gminny (miejski) rzecznik praw uczniowskich zaś stał będzie na straży przestrzegania praw uczniowskich w szkołach i placówkach, o których mowa w art. 2 pkt 3–8 ustawy – Prawo oświatowe, prowadzonych przez gminę lub na których założenie gmina wydała zezwolenie, lub które gmina wpisała do ewidencji, o której mowa w art. 168 ust. 1 ustawy – Prawo oświatowe. Taki sam zakres miejscowy, tyle że na obszarze powiatu, będzie miał powiatowy rzecznik praw uczniowskich.

Hierarchiczność składania skarg do gminnych i powiatowych rzeczników praw uczniowskich jest widoczna w tym, że ich zadaniem będzie przyjmowanie i rozpatrywanie skarg dotyczących naruszenia praw uczniowskich składanych w interesie:

- a) publicznym, w szczególności w sprawach związanych z działalnością szkół i placówek na obszarze odpowiednio gminy lub powiatu,
- b) indywidualnym lub na rzecz osoby trzeciej, za jej zgodą – w uzasadnionych przypadkach, gdy nie jest możliwe lub celowe złożenie skargi do szkolnego rzecznika praw uczniowskich, albo gdy organ ten uznał się za niewłaściwy do rozpatrzenia danej skargi, a także gdy skarga została przekazana zgodnie z właściwością przez inny organ ochrony praw uczniowskich.

Jasno z tego zatem wynika, że w sprawach indywidualnych najpierw należy złożyć skargę lub wniosek do szkolnego rzecznika praw uczniowskich, a gdy nie będzie to możliwe lub celowe (np. z uwagi na tzw. efekt mrozący) – wówczas można złożyć skargę do gminnego lub powiatowego rzecznika praw uczniowskich, jeśli dana jednostka samorządu terytorialnego stanowisko takiego rzecznika utworzy.

W przypadku wojewódzkiego rzecznika praw uczniowskich jego zadaniem będzie przyjmowanie i rozpatrywanie skarg dotyczących naruszenia praw uczniowskich składanych w interesie:

- a) publicznym, w szczególności w sprawach związanych z działalnością szkół podstawowych, szkół ponadpodstawowych, szkół artystycznych lub placówek, o których mowa w art. 2 pkt 3–8 ustawy – Prawo oświatowe, mających siedziby na obszarze województwa,
- b) indywidualnym lub na rzecz osoby trzeciej, za jej zgodą – w uzasadnionych przypadkach, gdy nie jest możliwe lub celowe złożenie skargi do szkolnego lub gminnego/powiatowego rzecznika praw uczniowskich albo gdy organy te uznały się za niewłaściwe do rozpatrzenia danej skargi, a także gdy skarga została przekazana wojewódzkiemu rzecznikowi praw uczniowskich przez Krajowego Rzecznika Praw Uczniowskich do rozpoznania.

Tu zatem także, zasadą jest wnoszenie skarg lub wniosków do organów rzecznikowskich niższego szczebla, chyba że nie będzie to możliwe (np. jednostki samorządu terytorialnego nie powołają gminnego/powiatowego rzecznika praw uczniowskich, a w szkole zrezygnuje szkolny rzecznik) lub celowe (np. efekt mrozący, problem obejmujący więcej szkół).

Wreszcie, zadaniem Krajowego Rzecznika Praw Uczniowskich będzie przyjmowanie i rozpatrywanie skarg dotyczących naruszenia praw uczniowskich składanych w interesie:

- a) publicznym, w szczególności w sprawach związanych z działalnością szkół podstawowych, szkół ponadpodstawowych, szkół artystycznych lub placówek, o których mowa w art. 2 pkt 3–8, mających siedziby na obszarze co najmniej dwóch województw,
- b) indywidualnym lub na rzecz osoby trzeciej, za jej zgodą – w uzasadnionych przypadkach, gdy nie jest możliwe lub celowe złożenie skargi do wojewódzkiego, gminnego/powiatowego lub szkolnego rzecznika praw uczniowskich albo gdy organy te uznały się za niewłaściwe do rozpatrzenia danej skargi.

W każdym z tych przypadków zatem wprowadzono hierarchiczność, tyle że z bezpiecznikiem pozwalającym skierować sprawę do organu wyższego szczebla. Bezpiecznik ten będzie można jednak stosować „w uzasadnionych przypadkach, gdy nie jest możliwe lub celowe złożenie skargi do odpowiedniego organu rzecznikowskiego niższego szczebla. Dana osoba nie będzie mogła zatem w pełni swobodnie wybrać organu rzecznikowskiego, do którego się zwróci, ponieważ jej sprawę obejmie hierarchizacja, chyba że wykaże, że akurat w jej przypadku złożenie skargi lub wniosku do organu niższego szczebla „nie będzie możliwe lub celowe”.

Zdaniem projektodawcy korzystanie z takiego bezpiecznika nie będzie nadużywane, ponieważ każdy z organów rzecznikowskich zostanie jednocześnie wyposażony w kompetencję do przekazywania sprawy do rozpatrzenia organom

rzecznikowskim innych szczebli. Gdy zatem, przykładowo, wojewódzki rzecznik praw uczniowskich uzna, że nie jest to uzasadniony przypadek pozwalający na pominięcie hierarchizacji, będzie on mógł przekazać sprawę do rozpatrzenia innemu rzecznikowi (np. szkolnemu);

7. Obligatoryjne powoływanie rad szkół lub placówek oraz zmiany w zakresie społecznych organach szkół i placówek publicznych niesamorządowych oraz szkół i placówek niepublicznych. Wnioskodawca ma zamiar wzmocnić społeczną funkcję szkoły lub placówki przez wprowadzenie obowiązku (z wyjątkami dla szkół lub placówek, w których ze względu na specyfikę organizacji pracy nie ma możliwości wyłonienia stałej reprezentacji rodziców lub uczniów, jak np. szkoły zorganizowane w podmiotach leczniczych) powoływania w niej rady szkoły lub placówki, o której mowa w art. 80–82 ustawy – Prawo oświatowe. Ma to zapewnić większe uspołecznienie systemu oświaty, ponieważ kompetencje m.in. uchwalania statutu szkoły lub placówki czy opiniowania planu pracy szkoły lub placówki zostaną przekazane gremium składającemu się w równej liczbie z nauczycieli, rodziców i uczniów. W mocy pozostanie jednak art. 82 ustawy – Prawo oświatowe wyłączający ten obowiązek wobec szkół i placówek oświatowych, w których nie ma możliwości wyłonienia stałej reprezentacji uczniów lub rodziców (np. szkoły zorganizowane w podmiotach leczniczych).

Trzeba pamiętać ponadto, że rada szkoły lub placówki według przepisów ustawy – Prawo oświatowe jest domyślnym ciałem, któremu jest przypisane wiele kompetencji istotnych dla funkcjonowania szkoły lub placówki, m.in. uchwalanie statutu szkoły lub placówki czy opiniowanie projektu planu finansowego szkoły lub placówki. Powołuje się ją jednak rzadko, ponieważ jest to fakultatywne. Zmiany projektowane w art. 80 i art. 81 ustawy – Prawo oświatowe (art. 1 pkt 5 i 6 projektu ustawy) wzmacniają zatem bazową intencję ustawy, która zakłada istnienie rady szkoły lub placówki i to jej, a nie radzie pedagogicznej, przyznaje domyślnie szereg kompetencji.

Ponadto, w związku z chęcią wzmocnienia samorządności uczniowskiej oraz innych społecznych organów w szkołach i placówkach działających w systemie oświaty zmianie ulegnie art. 87 ustawy – Prawo oświatowe. Zgodnie z proponowanym brzmieniem art. 87 ustawy – Prawo oświatowe w szkołach i placówkach niepublicznych oraz szkołach i placówkach publicznych prowadzonych przez osoby prawne inne niż jednostki samorządu terytorialnego lub przez osoby fizyczne (tzw. szkoły i placówki publiczne niesamorządowe) mają być stosowane – na takich samych zasadach jak w szkołach i placówkach publicznych prowadzonych przez jednostki samorządu terytorialnego (tzw. szkoły i placówki samorządowe) – przepisy dot. rad szkół lub placówek (art. 80–82 ustawy – Prawo oświatowe), samorządów uczniowskich (art. 85 ustawy – Prawo oświatowe) oraz działalności na terenie szkół lub placówek stowarzyszeń i innych organizacji społecznych (art. 86 ustawy – Prawo oświatowe), a wyłączone – tak jak dotychczas – przepisy art. 83 oraz art. 84 ust. 1–4, 6 i 7 ustawy – Prawo oświatowe.

Proponowana zmiana w tym zakresie ma na celu ujednolicenie społecznych gremiów, które działają wewnątrz szkół i placówek oświatowych, co przyczyni się do wzmocnienia szkolnej samorządności oraz wesprze szkoły i placówki niepubliczne oraz szkoły i placówki publiczne niesamorządowe w uczeniu uczniów działania demokracji w praktyce.

Wejście w życie tej zmiany wymaga nowelizacji art. 80, art. 81 i art. 87 ustawy – Prawo oświatowe;

8. Zmiany w przepisach o samorządzie uczniowskim, tj. w art. 85 ustawy – Prawo oświatowe. Ich wprowadzanie jest konsekwencją powyżej opisanych zmian. Między innymi bowiem w związku z przenoszeniem na poziom ustawy (projektowany art. 42a ustawy – Prawo oświatowe) katalogu praw i wolności uczniowskich niezbędne staje się uchylenie katalogu „podstawowych praw uczniowskich” zawartego w art. 85 ust. 5 ustawy – Prawo oświatowe. Tak samo nowelizacji ulegną ustępy art. 85 ustawy – Prawo oświatowe w zakresie m.in. trybu wybierania nauczyciela na stanowisko opiekuna samorządu uczniowskiego;

9. Zmiany w przepisach dotyczących oceniania uczniów w odniesieniu do uczniów pełnoletnich. Wnioskodawca dostrzega potrzebę uporządkowania sytuacji prawnej uczniów pełnoletnich w szkole lub placówce. Znakomita większość sporów pomiędzy uczniami pełnoletnimi a szkołami lub placówkami, w których się uczą, dotyczy z kolei zagadnienia udostępniania ich ocen czy sporządzonych prac ich rodzicom, mimo wygaśnięcia już władzy rodzicielskiej, z uwagi na aktualną treść art. 44e ust. 2 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty. Dlatego właśnie wnioskodawca przewiduje nowelizację treści niektórych ustępów: art. 44b, art. 44e, art. 44g, art. 44l, art. 44n, art. 44zd, art. 44zda, art. 44zf, art. 44zib oraz art. 44zla ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty – dostosowując je do tego, że uczniom pełnoletnim przysługuje pełna zdolność do czynności prawnych, a władza rodzicielska nad nimi już wygasła. Co do zasady jednak rodzicom uczniów pełnoletnich pozostawiony zostanie dostęp do ocen ich pełnoletnich dzieci. Wprowadzona jedynie zostanie instytucja sprzeciwu, która pozwoli pełnoletniemu uczniowi na złożenie oświadczenia woli, którego skutkiem będzie zaprzestanie informowania przez szkołę lub placówkę rodziców pełnoletnich uczniów na temat, przede wszystkim, ocen i przygotowanych prac przez ich pełnoletnie dzieci.

Zmiany te przyniosą pozytywne skutki społeczne, ponieważ potwierdzą, że pełnoletnim uczniom przysługuje pełna zdolność do czynności prawnych i mogą oni decydować o sobie. Jednocześnie jednak regulacja ta pamięta o obowiązku

alimentacyjnym i jest z nim harmonijna, ponieważ nie odbiera rodzicom, także tym tworzącym z pełnoletnim uczniem wspólne gospodarstwo domowe, omawianego dostępu z mocy prawa, a jedynie pozwala wyrazić sprzeciw wobec ich udostępniania. Ponadto, zmiana uwzględnia czynną obecność rodziców w społecznych organach szkoły i w jej pracy (rada rodziców, rada szkoły);

10. Zmiany w przepisach dotyczących frekwencji uczniów i usprawiedliwiania ich nieobecności. W ocenie projektodawcy, próg 50% nieusprawiedliwionych nieobecności jest zbyt wysoki jako podstawa do uznania, że obowiązek rocznego przygotowania przedszkolnego, obowiązek szkolny lub obowiązek nauki nie jest wypełniany albo jako podstawa do nieklasyfikowania ucznia w sytuacji, gdy brak jest podstaw do ustalenia oceny śródrocznej lub rocznej. Z tego względu wnioskodawca planuje znowelizować treść art. 42 ust. 2 ustawy – Prawo oświatowe i wskazać, że przez niespełnianie obowiązku rocznego przygotowania przedszkolnego, obowiązku szkolnego lub obowiązku nauki należy rozumieć albo nieusprawiedliwioną nieobecność na co najmniej 50% dni zajęć w okresie jednego miesiąca, albo na co najmniej 25% dni zajęć w okresie całego roku szkolnego.

Zmiana granicy z 50% na 25% nieusprawiedliwionych nieobecności nastąpi też w przypadku klasyfikowania ucznia (nowelizacja art. 44k ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty). Według proponowanej zmiany nieklasyfikowanie ucznia z jednego, kilku albo wszystkich zajęć edukacyjnych będzie miało miejsce w przypadku przekroczenia progu 25% nieobecności nieusprawiedliwionej (bez możliwości zdawania egzaminu klasyfikacyjnego – art. 44k ust. 3 ustawy z dnia 7 września 1991 r. o systemie oświaty zostanie uchylony) oraz będzie mogło nastąpić – jak dotychczas – jeżeli brak jest podstaw do ustalenia śródrocznej lub rocznej oceny klasyfikacyjnej, tyle że powodem braku tych podstaw ma być nieobecność (w sumie) ucznia przekraczająca 25% (zamiast, jak dotychczas 50%) czasu przeznaczonego na te zajęcia w okresie, za który jest przeprowadzana klasyfikacja. W drugim przypadku uczeń będzie mógł zdawać, tak jak dotychczas, egzamin klasyfikacyjny w przypadku nieobecności usprawiedliwionej, bez proszenia o cokolwiek zgodę.

Nie planuje się radykalnie zmieniać procedury usprawiedliwiania nieobecności na zajęciach edukacyjnych. W katalogu obowiązków uczniowskich (dodawany art. 42b pkt 8 do ustawy – Prawo oświatowe) zostanie bowiem wskazane, że jednym z obowiązków uczniowskich jest uczęszczanie na zajęcia edukacyjne. Uczniowie, a w przypadku uczniów niepełnoletnich – ich rodzice, będą usprawiedliwiać te nieobecności, jak dotychczas (zob. art. 99 pkt 2 ustawy – Prawo oświatowe w dotychczasowym brzmieniu), w trybie, terminie i formie określonych w statucie szkoły lub placówki. Ustawodawca pozostawia tu szkołom i placówkom oświatowym swobodę, jedynie wskazując, że usprawiedliwienie nieobecności powinno zawierać jej powód niezawierający informacji nadmiernych i wrażliwych (dla zachowania zasady minimalizacji danych i proporcjonalności wynikających z rozporządzenia RODO). Ustawodawca nie determinuje jednak ani terminów, ani zagadnień związanych z udokumentowaniem tychże powodów. Wszelkie te zagadnienia ustalą bowiem szkoły i placówki oświatowe w swoich statutach, na podstawie delegacji przenoszonej w zasadzie w tożsamym brzmieniu z art. 99 pkt 2 ustawy – Prawo oświatowe do art. 42b pkt 8 tejże ustawy (tj. do katalogu obowiązków uczniowskich w dodawanym rozdziale 2a).

3. Jak problem został rozwiązany w innych krajach, w szczególności krajach członkowskich OECD/UE?

Polska jest niewątpliwym pionierem w zakresie praw osób najmłodszych. To Polska przecież była inicjatorem uchwalenia przez Zgromadzenie Ogólne Organizacji Narodów Zjednoczonych Konwencji o prawach dziecka. Nie inaczej jest w przypadku zagadnienia praw uczniowskich – to zagadnienie lokalne, raczej niespotykane w pozostałych krajach członkowskich OECD czy UE. Co do zasady bowiem, państwa te włączają prawa uczniowskie w szerszą subdziedzinę praw dziecka.

Nie ma zatem innego państwa członkowskiego w OECD czy w UE, w którym istniałby ogólnopaństwowy Rzecznik Praw Uczniowskich. Państwa poprzestają raczej na powołaniu odpowiednika polskiego Rzecznika Praw Dziecka (pierwszym państwem, które tego dokonało, była Norwegia), ewentualnie wydzielają odpowiednie komórki organizacyjne w biurze generalnego ombudsmana (odpowiednika polskiego Rzecznika Praw Obywatelskich).

Widać to wyraźnie, gdy spojrzeć na państwa członkowskie *European Network of Ombudspersons for Children* (ENOC; tłum. Europejska Sieć Rzeczników Praw Dziecka). Sieć ta skupia państwa członkowskie Rady Europy i należą do niej 44 instytucje z 34 państw. Jasno zatem widać, że popularne w państwach członkowskich i OECD (w jej europejskiej części) i UE (bo są one jednocześnie członkami Rady Europy) odpowiedników Rzeczników Praw Dziecka, które zajmują się również zagadnieniem praw uczniowskich. Brak jest jednak innego państwa, w którym powołany byłby odrębny organ rzecznikowski dla uczniów. Powołanie takiego organu jest natomiast, w ocenie wnioskodawcy, niezbędne. Bo choć większość uczniów może zwrócić się do Rzecznika Praw Dziecka o pomoc, to organ ten zajmuje się sprawami osób jedynie do osiągnięcia pełnoletności. W systemie oświaty natomiast liczna jest także grupa osób pełnoletnich, które wciąż uczęszczają do szkół lub placówek oświatowych. Niecelowe jest natomiast pozostawianie wszystkich spraw uczniów, w szczególności pełnoletnich, Rzecznikowi Praw Obywatelskich, ponieważ organ ten jest obciążony wieloma innymi

zagadnieniami prawnocząłowieczymi. Uczniowie zaś są szczególnie narażeni na naruszenia praw człowieka, ponieważ są osobami w młodym wieku oraz niewyspecjalizowanymi w prawie. Dlatego właśnie wnioskodawca uznaje za celowe powołanie struktury organów rzecznikowskich, które działałyby wyłącznie na rzecz uczniów i ich praw, a także posiadały realne i skuteczne narzędzia interwencji w sprawach uczniowskich.

Fakt natomiast, że w innych państwach OECD czy UE rzecznicy praw uczniowskich nie są na poziomie przede wszystkim krajowym powoływani, nie sprawia jednak, że jest to rozwiązanie niecelowe. Koncept praw uczniowskich jako kategorii odrębnej od praw dziecka jest stosunkowo nowy, ale argumenty przedstawione w pkt 1 OSR pokazują, że zdecydowanie należy strukturę rzecznikowską powołać. Trzeba też zauważyć, że kompetencje z zakresu oświaty i wychowania nie są kompetencjami czy to wyłącznymi, czy współdzielonymi przez Unię Europejską. Każde państwo ma tu swoją swobodę, a jednocześnie swoje własne problemy w tym zakresie. Rzeczpospolita Polska zatem, zauważając rosnącą świadomość uczniów w zakresie ich praw i obowiązków, a także skalę problemów, która wynika z codziennej pracy szkoły czy placówki oświatowej, postanowiła wzmocnić sytuację prawną uczniów przez kodyfikację ich praw i obowiązków, a także poprzez powołanie struktury organów rzecznikowskich działających na ich rzecz.

4. Podmioty, na które oddziałuje projekt

Grupa	Wielkość	Źródło danych	Oddziaływanie
szkoły, o których mowa w art. 2 pkt 2 ustawy – Prawo oświatowe, i placówki oświatowe, o których mowa w art. 2 pkt 3–8 ustawy – Prawo oświatowe	20 590	Dane na dzień 15.06.2025 r. według bazy Systemu Informacji Oświatowej aktualnej na dzień 02.10.2025 r.	Obowiązki w zakresie powołania rady szkoły lub placówki, szkolnego rzecznika praw uczniowskich oraz dostosowania statutu do zmian.
uczniowie szkół, o których mowa w art. 2 pkt 2 ustawy – Prawo oświatowe, i placówek oświatowych, o których mowa w art. 2 pkt 3–8 ustawy – Prawo oświatowe	4 877 219	Dane na dzień 15.06.2025 r. według bazy Systemu Informacji Oświatowej aktualnej na dzień 02.10.2025 r.	Powołanie dla uczniów organów rzecznikowskich, zmiany w prawie pozwalające uczniom na łatwiejsze zapoznanie się z ich prawami oraz obowiązkami, możliwość członkostwa w radzie szkoły lub placówki.
nauczyciele szkół, o których mowa w art. 2 pkt 2 ustawy – Prawo oświatowe, i placówek oświatowych, o których mowa w art. 2 pkt 3–8 ustawy – Prawo oświatowe	571 764	Dane na dzień 15.06.2025 r. według bazy Systemu Informacji Oświatowej aktualnej na dzień 02.10.2025 r.	Reforma systemu praw i obowiązków uczniowskich, powołanie wojewódzkiego i szkolnego rzecznika praw uczniowskich spośród nauczycieli, możliwość członkostwa w radzie szkoły lub placówki.
przedstawiciele ustawowi uczniów	ok. 9,75 mln	Dwukrotność liczby uczniów obliczonej jak powyżej; jest to przybliżenie niedokładne, nieuwzględniające liczby rodziców samodzielnie wychowujących dzieci z powodu braku dokładnych danych	Możliwość członkostwa w radzie szkoły lub placówki, możliwość zwrócenia się o pomoc w sprawie dziecka do organów rzecznikowskich.
Minister właściwy ds. oświaty i wychowania	1	Nie dotyczy.	Powołanie i obsługa Krajowego Rzecznika Praw Uczniowskich.
Ministrowie właściwi ds.: gospodarki morskiej i żeglugi śródlądowej; kultury i dziedzictwa narodowego; obrony narodowej; pomocy społecznej; rolnictwa i rozwoju wsi; sprawiedliwości; środowiska; wewnętrznych i administracji; zagranicznych	9	Nie dotyczy.	Wykonywanie zadań wynikających z projektowanej ustawy jako organy prowadzące szkół i placówek.
Kuratoria oświaty	16	Nie dotyczy.	Powołanie i obsługa

			wojewódzkiego rzecznika praw uczniowskich.
Gminy, powiaty i miasta na prawach powiatu	2793	Nie dotyczy.	Fakultatywne powołanie i obsługa gminnego (miejskiego) albo powiatowego rzecznika praw uczniowskich.
Rzecznik Praw Obywatelskich	1	Nie dotyczy.	Nałożenie obowiązku współpracy Krajowego Rzecznika Praw Uczniowskich z Rzecznikiem Praw Obywatelskich.
Rzecznik Praw Dziecka	1	Nie dotyczy.	Nałożenie obowiązku współpracy Krajowego Rzecznika Praw Uczniowskich z Rzecznikiem Praw Dziecka.
Rada Dialogu z Młodym Pokoleniem	1	Nie dotyczy.	Dodanie Krajowego Rzecznika Praw Uczniowskich do grona członków Rady Dialogu z Młodym Pokoleniem.

5. Informacje na temat zakresu, czasu trwania i podsumowanie wyników konsultacji

Projekt został przedstawiony do uzgodnień, konsultacji publicznych oraz opiniowania w ramach rządowego procesu legislacyjnego. Uzgodnienia zostały przeprowadzone w trybie określonym w uchwale nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów (M.P. 2024 poz. 806, z późn. zm.).

Uzgodnienia trwały 21 dni, a konsultacje publiczne i opiniowanie trwały 30 dni, lecz przyjmowano uwagi złożone po terminie. W ich ramach projekt został udostępniony w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej Ministra Edukacji zgodnie z art. 5 ustawy z dnia 7 lipca 2005 r. o działalności lobbingsowej w procesie stanowienia prawa (Dz. U. z 2025 r. poz. 677) oraz w Biuletynie Informacji Publicznej na stronie podmiotowej Rządowego Centrum Legislacji w serwisie Rządowy Proces Legislacyjny zgodnie z § 52 ust. 1 uchwały nr 190 Rady Ministrów z dnia 29 października 2013 r. – Regulamin pracy Rady Ministrów.

Projekt został też przedstawiony następującym podmiotom:

- 1) Centrum Edukacji Obywatelskiej;
- 2) Federacja Inicjatyw Oświatowych;
- 3) Federacja Stowarzyszeń Naukowo-Technicznych Naczelna Organizacja Techniczna;
- 4) Fundacja Rozwoju Dzieci im. Komeńskiego;
- 5) Fundacja Rozwoju Systemu Edukacji;
- 6) Fundacja Rozwoju Demokracji Lokalnej;
- 7) Komitet Nauk Pedagogicznych PAN;
- 8) Konferencja Dyrektorów Bibliotek Pedagogicznych;
- 9) Konferencja Rektorów Akademickich Szkół Polskich;
- 10) Krajowe Forum Oświaty Niepublicznej;
- 11) Ogólnopolska Federacja Organizacji Pozarządowych;
- 12) Ogólnopolskie Porozumienie Rad Rodziców;
- 13) Ogólnopolskie Stowarzyszenie Kadry Kierowniczej Oświaty;
- 14) Polska Akademia Umiejętności;
- 15) Polska Izba Książki – Sekcja Wydawców Edukacyjnych;
- 16) Polskie Towarzystwo Ekonomiczne – Zarząd Krajowy;
- 17) Społeczne Towarzystwo Oświatowe;
- 18) Stowarzyszenie Umarłych Statutów;
- 19) Fundacja na rzecz Praw Ucznia;
- 20) Fundacja Varia Posnania;
- 21) Stowarzyszenie Kogitorium;
- 22) Stowarzyszenie Do!Pamina Lab;
- 23) Parlament Młodych RP;
- 24) Rada Młodzieżowa przy Parlamentarnym Zespole ds. Młodzieży;
- 25) Stowarzyszenie Precedens;
- 26) Fundacja Ważne Sprawy;
- 27) Stowarzyszenie Dyrektorów Szkół Średnich;
- 28) Stowarzyszenie Doradców Szkolnych i Zawodowych Rzeczypospolitej Polskiej;

- 29) Towarzystwo Wiedzy Powszechnej – Zarząd Główny;
- 30) Unia Metropolii Polskich;
- 31) Unia Miasteczek Polskich;
- 32) Związek Gmin Wiejskich RP;
- 33) Związek Miast Polskich;
- 34) Związek Powiatów Polskich;
- 35) Związek Województw RP.

Projekt został ponadto przekazany do opiniowania następującym podmiotom:

- 1) Rzecznik Praw Obywatelskich;
- 2) Rzecznik Praw Dziecka;
- 3) Prezes Urzędu Ochrony Danych Osobowych;
- 4) Instytut Badań Edukacyjnych – Państwowy Instytut Badawczy;
- 5) Centralna Komisja Egzaminacyjna;
- 6) Rada Dialogu z Młodym Pokoleniem;
- 7) Trybunał Konstytucyjny;
- 8) Naczelny Sad Administracyjny;
- 9) Sąd Najwyższy;
- 10) Rada Dialogu Społecznego;
- 11) Komisja Wspólna Rządu i Samorządu Terytorialnego;
- 12) Forum Związków Zawodowych;
- 13) Niezależny Samorządny Związek Zawodowy „Solidarność”;
- 14) Ogólnopolskie Porozumienie Związków Zawodowych;
- 15) Chrześcijański Związek Zawodowy „Solidarność im. ks. J. Popiełuszki”;
- 16) Federacja Związków Pracodawców Ochrony Zdrowia „Porozumienie Zielonogórskie”;
- 17) Komisja Krajowa NSZZ „Solidarność 80”;
- 18) Komisja Krajowa NSZZ Solidarność;
- 19) Konfederacja Związków Zawodowych Górnictwa w Polsce;
- 20) Krajowa Sekcja Nauki NSZZ „Solidarność”;
- 21) Krajowy Sekretariat Pracowników Oświaty NSZZ „Solidarność 80”;
- 22) NSZZ Pracowników Schronisk dla Nieletnich i Zakładów Poprawczych;
- 23) Sekcja Krajowa Oświaty i Wychowania NSZZ „Solidarność”;
- 24) Wolny Związek Zawodowy „Forum – Oświata”;
- 25) Zarząd Główny Związku Nauczycielstwa Polskiego;
- 26) Związek Zawodowy Nauczycieli Średnich Szkół Leśnych w Polsce;
- 27) Związek Zakładów Doskonalenia Zawodowego;
- 28) Związek Zawodowy Pracowników Oświaty i Wychowania „Oświata”;
- 29) Związek Zawodowy „Rada Poradnictwa”;
- 30) Federacja Przedsiębiorców Polskich;
- 31) Konfederacja „Lewiatan”;
- 32) Pracodawcy Rzeczypospolitej Polskiej;
- 33) Związek Pracodawców – Business Centre Club;
- 34) Związek Przedsiębiorców i Pracodawców;
- 35) Związek Rzemiosła Polskiego;
- 36) Polskie Towarzystwo Gospodarcze.

Wyniki konsultacji publicznych i opiniowania przedstawia Raport z konsultacji publicznych i opiniowania wraz z załącznikiem.

Projekt ustawy, oprócz bazowania na rekomendacjach powołanego przez Ministra Edukacji Zespołu do spraw Praw i Obowiązków Ucznia, był pre-konsultowany przez zaprezentowanie informacji na jego temat i odbycie dyskusji z posłami oraz partnerami społecznymi podczas posiedzenia sejmowej Podkomisji stałej do spraw jakości kształcenia i wychowania. Posiedzenie w tej sprawie odbyło się 7 listopada 2024 r.

W celu prekonsultowania przepisów o przyznaniu nauczycielom, wychowawcom i innym pracownikom pedagogicznym statusu funkcjonariusza publicznego projektodawca odbył w styczniu 2025 r. zdalne spotkanie z przedstawicielami związków zawodowych reprezentujących nauczycieli. Ostatecznie zrezygnowano z wprowadzania zmian w tym zakresie.

6. Wpływ na sektor finansów publicznych

(ceny stałe z 2025 r.)

Skutki w okresie 10 lat od wejścia w życie zmian [mln zł]

	0	1	2	3	4	5	6	7	8	9	10	Łącznie (0-10)
Dochody ogółem	1,28 45	1,31 66	1,34 96	1,38 33	1,41 79	1,45 33	1,48 97	1,52 69	1,56 51	1,60 42	1,64 43	16,035
budżet państwa	0,35 33	0,36 21	0,37 12	0,38 04	0,38 99	0,39 97	0,40 97	0,41 99	0,43 04	0,44 12	0,45 22	4,410
JST	0,68 05	0,69 75	0,71 49	0,73 28	0,75 11	0,76 99	0,78 91	0,80 89	0,82 91	0,84 98	0,87 11	8,495
pozostałe jednostki: Fundusz Ubezpieczeń Społecznych	0,18 23	0,18 68	0,19 15	0,19 63	0,20 12	0,20 62	0,21 14	0,21 67	0,22 21	0,22 76	0,23 33	2,275
Fundusz Pracy	0,06 58	0,06 75	0,06 91	0,07 09	0,07 26	0,07 45	0,07 63	0,07 82	0,08 02	0,08 22	0,08 42	0,822
Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych	0,00 27	0,00 28	0,00 28	0,00 29	0,00 30	0,00 30	0,00 31	0,00 32	0,00 33	0,00 34	0,00 34	0,034
Wydatki ogółem	4,40 71	4,51 73	4,63 03	4,74 60	4,86 47	4,98 63	5,11 09	5,23 87	5,36 97	5,50 39	5,64 15	55,016
budżet państwa	4,40 71	4,51 73	4,63 03	4,74 60	4,86 47	4,98 63	5,11 09	5,23 87	5,36 97	5,50 39	5,64 15	55,016
JST	0,00 00	0,00 00	0,00 00	0,00 00	0,00 00	0,00 00	0,00 00	0,00 00	0,00 00	0,00 00	0,00 00	0,000
pozostałe jednostki (oddzielnie)	0,00 00	0,00 00	0,00 00	0,00 00	0,00 00	0,00 00	0,00 00	0,00 00	0,00 00	0,00 00	0,00 00	0,000
Saldo ogółem	- 3,12 26	- 3,20 07	- 3,28 07	- 3,36 27	- 3,44 68	- 3,53 30	- 3,62 13	- 3,71 18	- 3,80 46	- 3,89 97	- 3,99 72	-38,981
budżet państwa	- 4,05 39	- 4,15 52	- 4,25 91	- 4,36 56	- 4,47 47	- 4,58 66	- 4,70 12	- 4,81 88	- 4,93 93	- 5,06 27	- 5,18 93	-50,606
JST	0,68 05	0,69 75	0,71 49	0,73 28	0,75 11	0,76 99	0,78 91	0,80 89	0,82 91	0,84 98	0,87 11	8,495
pozostałe jednostki: Fundusz Ubezpieczeń Społecznych	0,18 23	0,18 68	0,19 15	0,19 63	0,20 12	0,20 62	0,21 14	0,21 67	0,22 21	0,22 76	0,23 33	2,275
Fundusz Pracy	0,06 58	0,06 75	0,06 91	0,07 09	0,07 26	0,07 45	0,07 63	0,07 82	0,08 02	0,08 22	0,08 42	0,822
Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych	0,00 27	0,00 28	0,00 28	0,00 29	0,00 30	0,00 30	0,00 31	0,00 32	0,00 33	0,00 34	0,00 34	0,034

Źródła finansowania	Wejście w życie przedmiotowej ustawy spowoduje dodatkowe skutki finansowe dla budżetu państwa. W związku z powyższym konieczne będzie zabezpieczenie począwszy od 2026 r. dodatkowych środków w budżecie Ministra Edukacji oraz w budżetach wojewodów na realizację zadań przewidzianych w projekcie omawianej ustawy. Źródłem finansowania wymienionych zadań będą rezerwy celowe budżetu państwa zaplanowane w części 83 – Rezerwy celowe. Utworzenie gminnych (miejskich) i powiatowych rzeczników praw uczniowskich jest fakultatywne, wobec czego to do samorządu gminnego lub powiatowego należy decyzja o wysokości wydatków oraz o ich źródle, jeżeli podejmie on decyzję o utworzeniu takiego stanowiska. Wskazać trzeba, że źródłem finansowania będzie wówczas budżet powołującej go jednostki samorządu terytorialnego.
Dodatkowe informacje, w tym wskazanie źródeł danych i przyjętych do obliczeń założeń	Co się tyczy wydatków na wynagrodzenie Krajowego Rzecznika Praw Uczniowskich oraz na jego obsługę: dokładną wysokość wynagrodzenia Krajowego Rzecznika określi dyrektor generalny Ministerstwa Edukacji Narodowej. Wnioskodawca planuje jednak, że wysokość jego wynagrodzenia będzie zbliżona do 95% wynagrodzenia podsekretarza stanu. Wysokość wynagrodzenia podsekretarza stanu wynika zaś z mnożnika pochodzącego z rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 22 listopada 2021 r. w sprawie szczegółowych zasad wynagradzania osób zajmujących kierownicze stanowiska państwowe (Dz. U. z 2024 r. poz. 778) oraz kwoty bazowej wynikającej corocznie z ustawy budżetowej (w 2025 r. jest to 1878,89 zł). Z powyższego wynika, że miesięczne wynagrodzenie Krajowego Rzecznika Praw Uczniowskich brutto będzie równe około: $95\% \cdot (7,04 + 1,92) \cdot 1878,89 \text{ zł}$, tj. 15 993,11 zł. Wraz z pochodnymi (koszt pracodawcy, tzw. brutto-brutto) wydatki na miesięczne wynagrodzenie Krajowego Rzecznika Praw Uczniowskich wyniosą 19 268,49 zł. Koszt wynagrodzenia z uwzględnieniem dodatkowego wynagrodzenia rocznego będzie zatem wydatkiem równym 250 490,37 zł (12 wynagrodzeń miesięcznych i dodatkowe wynagrodzenie roczne). Przepisy przewidują też możliwość powiększenia powyższego wynagrodzenia o dodatek stażowy w wysokości 5–20% (przysługujący na zasadach ogólnych). Tego kosztu nie można jednak oszacować w momencie projektowania ustawy z uwagi na niewiedzę na temat tego, czy osoba powołana na Krajowego Rzecznika Praw Uczniowskich będzie uprawniona do tego dodatku, czy nie.

Wysokość wynagrodzenia Krajowego Rzecznika Praw Uczniowskich będzie zbliżona do poziomu 95% wynagrodzenia podsekretarza stanu. Wynika to z faktu, że pozycja tego organu w Ministerstwie Edukacji Narodowej będzie zbliżona do pozycji podsekretarza stanu. Rzecznik będzie bowiem wyższym stanowiskiem w służbie cywilnej, odrębnym od dyrektorów departamentów i o konkretnych ustawowych kompetencjach. Z tego względu jest mu najbliższej do rangi podsekretarza stanu. Jednak z uwagi na to, że ranga Krajowego Rzecznika Praw Uczniowskich nie jest tożsama z rangą podsekretarza stanu, zdecydowano się obniżyć jego wynagrodzenie o 5 pp. względem drugiego z wymienionych stanowisk. Ostateczną decyzję podejmie jednak dyrektor generalny Ministerstwa Edukacji Narodowej. Warto w tym miejscu dodać, że inne ogólnopolskie organy rzecznikowskie – zgodnie z treścią rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z 22 listopada 2021 r. w sprawie szczegółowych zasad wynagradzania osób zajmujących kierownicze stanowiska państwowe – również zarabiają nieznacznie mniej względem stanowiska podsekretarza stanu. Krajowy Rzecznik Praw Uczniowskich będzie zatem otrzymywał wynagrodzenie bardzo zbliżone do pozostałych ogólnopolskich organów rzecznikowskich, co uzasadnia przewidzenie go w takiej wysokości (choć formalnie decyzja należeć będzie do dyrektora generalnego Ministerstwa Edukacji Narodowej).

Do obsługi Krajowego Rzecznika Praw Uczniowskich będzie konieczne zaangażowanie pracowników i urzędników służby cywilnej, przy czym za zapewnienie obsługi odpowiadać ma urząd obsługujący ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania. Przewiduje się, że koszt etatów go obsługujących, wraz z pochodnymi i dodatkowym wynagrodzeniem rocznym, wyniesie maksymalnie 1 000 000 zł rocznie. Ma to związek z planowanymi kosztami kadrowymi na obsługę Krajowego Rzecznika Praw Uczniowskich (nie więcej niż 10 etatów). Tyle etatów będzie wystarczające dzięki temu, że zdecydowaną większość spraw rozpatrywać będą organy rzecznikowskie niższych szczebli. Dzięki zatem temu, że rzecznicy będą też na poziomach szkolnym, samorządowym (fakultatywnie) i wojewódzkim i to do nich, co do zasady, trzeba będzie kierować skargi i wnioski w pierwszej kolejności, sam Krajowy Rzecznik Praw Uczniowskich nie będzie rozpatrywał aż tak wielu spraw. Jego zadania będą bardziej dotyczyły problemów systemowych i węzłowych, w tym tych wykraczających poza jedno województwo czy o zasięgu ogólnopolskim, a także koordynacji i harmonizacji pracy organów rzecznikowskich. Bazując na informacjach rocznych Rzecznika Praw Obywatelskich i Rzecznika Praw Dziecka (por. pkt 1 OSR), oszacować można, że liczba spraw rozpatrywanych szczególnie przez wojewódzkich i Krajowego Rzecznika Praw Uczniowskich będzie wynosić kilka tysięcy rocznie. Z powodu projektowanej ustawy zmniejszy się również liczba spraw z zakresu oświaty i wychowania wnoszonych do Rzecznika Praw Obywatelskich i Rzecznika Praw Dziecka, ponieważ od momentu jej wejścia w życie istnieć będą dedykowane tym sprawom organy na różnych szczeblach, w tym niższych niż krajowy. Niemożliwa do oszacowania jest jednak liczba spraw, które będą wpływać do rzeczników na poziomie szkolnym i samorządowym.

Dodatkowo założyć należy ok. 300 000 zł rocznie na działalność Krajowego Rzecznika Praw Uczniowskich, w tym na wydawane przez niego materiały edukacyjne, zlecane ekspertyzy i opinie oraz koszty podróży służbowych. Łącznie zatem wydatki te należy szacować na ok. 1 550 490,37 zł rocznie.

W zakresie zaś wynagrodzeń i obsługi wojewódzkich rzeczników praw uczniowskich, ich wynagrodzenie będzie ustalane wewnątrz kuratorium oświaty, zgodnie z przepisami o wyższych stanowiskach w służbie cywilnej. Przewiduje się jednak, aby oscylowało ono w okolicach 60% wynagrodzenia wicewojewody. Wysokość wynagrodzenia wicewojewody wynika zaś z mnożnika pochodzącego z rozporządzenia Prezydenta Rzeczypospolitej Polskiej z dnia 22 listopada 2021 r. w sprawie szczegółowych zasad wynagradzania osób zajmujących kierownicze stanowiska państwowe oraz kwoty bazowej wynikającej corocznie z ustawy budżetowej (w 2025 r. jest to 1878,89 zł). Z powyższego wynika, że miesięczne wynagrodzenie wojewódzkiego rzecznika praw uczniowskich brutto będzie równe: $60\% \cdot (5,60 + 1,68) \cdot 1878,89$ zł, tj. 8 206,99 zł. Wraz z pochodnymi (koszt pracodawcy, tzw. brutto-brutto) wydatki na miesięczne wynagrodzenie wojewódzkiego rzecznika praw uczniowskich wyniosą 9 887,78 zł. Koszt wynagrodzenia z uwzględnieniem dodatkowego wynagrodzenia rocznego będzie zatem wydatkiem równym 128 541,14 zł (12 wynagrodzeń miesięcznych i dodatkowe wynagrodzenie roczne). Przepisy przewidują też możliwość powiększenia powyższego wynagrodzenia o dodatek stażowy w wysokości 5–20% (przyznawany na zasadach ogólnych). Tego kosztu nie można jednak oszacować w momencie projektowania ustawy z uwagi na niewiedzę na temat tego, czy osoba powołana na wojewódzkiego rzecznika praw uczniowskich będzie uprawniona do tego dodatku, czy nie.

Decyzja o tym, aby przewidywana wysokość wynagrodzenia wojewódzkich rzeczników praw

	uczniowskich wynosiła około 60% wynagrodzenia wicewojewody wynika z chęci przyznania rzecznikom wynagrodzenia nieco większego względem przeciętnego wynagrodzenia nauczycieli-wizytatorów w kuratorium oświaty. Wojewódzcy rzecznicy praw uczniowskich będą bowiem wizytatorami wyspecjalizowanymi w prawach i obowiązkach uczniowskich, ale ich jurysdykcja będzie obejmowała całe województwo. Ostateczna decyzja należeć jednak będzie do kierownika urzędu kuratorium oświaty, zgodnie z przepisami ogólnymi. Kwotę tę należy pomnożyć razy 16 województw (łącznie: 2 056 658,24 zł). Nie przewiduje się tworzenia dodatkowych etatów dla obsługi wojewódzkich rzeczników praw uczniowskich. Do tego założyć należy ok. 50 000 zł rocznie na działalność każdego wojewódzkiego rzecznika praw uczniowskich (50 000 zł * 16 województw = 800 000 zł), w tym na wydawane przez nich materiały edukacyjne, zlecane ekspertyzy i opinie oraz koszty podróży służbowych. Łącznie zatem wydatki na tym szczeblu należy szacować na 2 856 658,24 zł rocznie. Planowane koszty funkcjonowania Krajowego Rzecznika Praw Uczniowskich oraz wojewódzkich rzeczników praw uczniowskich wyniosą łącznie 4 407 148,61 zł rocznie. Skutki finansowe dla budżetów jednostek samorządu terytorialnego związane z wejściem w życie przepisów projektowanej ustawy nie są możliwe do oszacowania z uwagi na fakultatywny charakter regulacji dotyczących powoływania gminnych (miejskich) i powiatowych rzeczników praw uczniowskich. Jednocześnie dochody dla budżetów jednostek samorządu terytorialnego skalkulowano, uwzględniając wpływy z podatku PIT wynikające z wynagrodzenia Krajowego Rzecznika Praw Uczniowskich, obsługujących go pracowników oraz wojewódzkich rzeczników praw uczniowskich. Z uwagi na połączenie stanowisk szkolnych rzeczników praw uczniowskich z opiekunami samorządu uczniowskiego brak będzie wydatków płynących z projektowanej ustawy na szczeblu szkolnym. Po stronie dochodów zaś uwzględniono wpływy z podatków PIT oraz składek na ubezpieczenia społeczne, Fundusz Pracy oraz Fundusz Solidarnościowy w zakresie wynagrodzeń Krajowego Rzecznika Praw Uczniowskich, pracowników go obsługujących oraz wojewódzkich rzeczników praw uczniowskich. Łączne ich wynagrodzenia mają wynieść (brutto-brutto, koszty pracodawcy) 3 307 148,61 zł rocznie. Z tego wynika, że wpływy z tytułu PIT wyniosą 800 564,00 zł, składki na ubezpieczenia społeczne (emerytalne, rentowe, chorobowe i wypadkowe zarówno po stronie pracownika, jak i pracodawcy) – 182 272,12 zł, składka zdrowotna – 233 190,46 zł, wpłata na Fundusz Pracy – 65 809,80 zł, a składka na Fundusz Gwarantowanych Świadczeń Pracowniczych (tzw. Fundusz Solidarnościowy) – 2 686,08 zł. Łącznie zatem wpływy te wniosą: 1 284 522,46 zł, z czego wpływy na PIT w części dla budżetu państwa i ze składki zdrowotnej trafią do budżetu państwa, a z pozostałych składek i wpłat do odpowiednich funduszy. Kierując się wytycznymi wynikającymi z pisma Koordynatora Oceny Skutków Regulacji z 17 lipca 2025 r. (KOSR.0610.26.2025), wpływy z tytułu PIT są podzielone w proporcji 85–15 na korzyść jednostek samorządu terytorialnego. Założono coroczny wzrost inflacyjny wydatków w uśrednionej szacunkowej wysokości 2,5%, który wynika z wydanych w październiku 2024 r. wytycznych Ministra Finansów dotyczących stosowania jednolitych wskaźników makroekonomicznych będących podstawą oszacowania skutków finansowych projektowanych ustaw – https://www.gov.pl/attachment/3e702932-058f-4ed7-9f0a-cf9e70ae8685 [dostęp: 9 sierpnia 2025 r.]]. Pozostałe zmiany przewidywane przez projektowaną ustawę, w tym te znajdujące się w pozostałych zmienianych ustawach (m.in. ustawy: o systemie oświaty, o służbie cywilnej, o wspieraniu i resocjalizacji nieletnich, o Rzeczniku Praw Obywatelskich, o Rzeczniku Praw Dziecka) nie rodzą skutków dla sektora finansów publicznych. Gdyby zaś takie skutki się pojawiły w trakcie realizacji ustawy, zostaną one sfinansowane w ramach limitów wydatków, bez konieczności pozyskania dodatkowych środków na te cele.
--	--

7. Wpływ na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym funkcjonowanie przedsiębiorców oraz na rodzinę, obywateli i gospodarstwa domowe								
		Skutki						
Czas w latach od wejścia w życie zmian		0	1	2	3	5	10	Łącznie (0-10)
W ujęciu pieniężnym (w mln zł, ceny stałe z 2025 r.)	duże przedsiębiorstwa	0	0	0	0	0	0	0
	sektor mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw	0	0	0	0	0	0	0
	rodzina, obywatele oraz	1,557	1,596	1,636	1,677	1,762	1,993	19,440

	gospodarstwa domowe								
W ujęciu niepieniężnym	duże przedsiębiorstwa	Nie dotyczy.							
	sektor mikro-, małych i średnich przedsiębiorstw	Nie dotyczy.							
	rodzina, obywatele oraz gospodarstwa domowe	Zostanie zwiększona pewność prawa, zostanie ułatwione zapoznavanie się z katalogami praw i obowiązków uczniowskich, a także zostaną powołane organy rzecznikowskie dla uczniów – osób szczególnie narażonych na naruszenia ludzkich praw i wolności z uwagi na niski wiek oraz niewykwalifikowanie w prawie. Wpływ na rodzinę i obywateli będzie zatem bardzo pozytywny. Dzięki bowiem przewidzeniu na poziomie ustawowym katalogu praw i obowiązków uczniowskich prościej będzie dbać o ich przestrzeganie. Ich zawarcie w jednym miejscu w ustawie pozwoli bowiem poznać się z nimi wszystkim zainteresowanym, w tym uczniom, którzy są w wieku dziecięcym lub młodzieżowym i nie są wykwalifikowani w prawie. Możliwość prostszego zapoznania się z katalogiem przysługujących im praw, ale też i nałożonych obowiązków, sprawi natomiast, że poziom ich przestrzegania ulegnie poprawie (dzięki temu, że, w przeciwieństwie do obecnego stanu prawnego, dokładnie oraz jednolicie na poziomie kraju wskazane będzie, jakie uczniowie mają prawa, a jakie obowiązki). Dzięki lepszemu zrozumieniu swoich praw i obowiązków uczniowie będą mogli też podejmować bardziej świadome decyzje dotyczące swojej edukacji. Wiedza na temat dostępnych mechanizmów ochrony praw uczniowskich oraz samych katalogów praw i obowiązków może zbudować w młodych ludziach większe poczucie odpowiedzialności za przestrzeganie zasad, zarówno względem siebie, jak i innych jednostek (<i>vide art. 31 ust. 2 zd. 1 Konstytucji RP</i>). Z drugiej strony projekt ustawy wpłynie również na uczniów w zakresie podwyższenia progu frekwencyjnego z 50% do 75% koniecznego do uznania, że spełniają oni obowiązek szkolny lub nauki, jak również do klasyfikacji z danego przedmiotu. W obydwu przypadkach zmiany te mają jednak wpływ tylko na uczniów, których nieobecności będą nieusprawiedliwione. W przypadku bowiem nieobecności usprawiedliwionych – obowiązki szkolny lub nauki będą uznawane za spełnione, a klasyfikacja będzie następowała, jeśli będą do tego podstawy wynikające np. z ocen bieżących wystawianych w trakcie okresu klasyfikacyjnego. Jednocześnie jednak nie są planowane zmiany w zakresie trybu usprawiedliwiania nieobecności. On wciąż będzie związany z wewnętrzną decyzją szkoły, a sam projekt ustawy jedynie wymaga, by w usprawiedliwieniu obligatoryjnie wskazać powód nieobecności niezawierający informacji nadmiernych oraz wrażliwych. Proponowana zmiana pozytywnie wpłynie też na pracę nauczycieli. Oni również nie posiadają przecież wykształcenia prawniczego. Dzięki zatem zebraniu w jedno miejsce praw i obowiązków uczniowskich będą oni mogli lepiej te postanowienia wypełniać. Będą oni również mogli sprawować funkcje rzecznikowskie – zarówno szkolnego rzecznika praw uczniowskich (co zwiększy wymiar ich obowiązków zawodowych bez obniżenia pensum dydaktycznego), jak i rzeczników wyższego szczebla, jeśli tylko będą spełniali wymagania na powołanie ich na to stanowisko. Z punktu widzenia rodziców natomiast, jednolity na poziomie kraju katalog uczniowskich praw i obowiązków zwiększy transparentność systemu oświaty. Powołanie zaś kompleksowej struktury organów rzecznikowskich powinno zmniejszyć liczbę konfliktów w środowisku szkolnym. Projekt ustawy wpłynie również na nich w zakresie możliwości udziału w postępowaniach przed organami rzecznikowskimi (poprzez możliwość składania skarg i wniosków, a także interweniowanie przed tymi organami w sprawach już się tam toczących), jak również o ukaranie (projektowany art. 42c ustawy – Prawo oświatowe, będą oni mogli uczestniczyć w procesie wysłuchania swojego dziecka, jeżeli ono będzie albo podejrzanym, albo świadkiem). Do tego, w przypadku rodziców uczniów pełnoletnich projekt ustawy będzie miał wobec nich wpływ w takim zakresie, że uczeń pełnoletni będzie mógł zgłosić sprzeciw wobec udostępniania im informacji w zakresie ich ocen oraz innych informacji na temat edukacji szkolnej.							

Dodatkowe informacje, w tym wskazanie źródeł danych i przyjętych do obliczeń założeń	Projekt nie wpływa na konkurencyjność gospodarki i przedsiębiorczość, w tym na funkcjonowanie przedsiębiorstw. W powyższej tabeli wskazano wynagrodzenia netto dla organów rzecznikowskich na poziomie kraju i województwa oraz osób obsługujących Krajowego Rzecznika Praw Uczniowskich (wraz z dodatkowym wynagrodzeniem rocznym przysługującym pracownikom jednostek sfery budżetowej). Wyliczenia te oparte są o obliczenia przeprowadzone w pkt 6 OSR, wraz z uwzględnieniem corocznego celu inflacyjnego w uśrednionej szacunkowej wysokości 2,5%, zgodnie z wydanymi w październiku 2024 r. wytycznymi Ministra Finansów dotyczącymi stosowania jednolitych wskaźników makroekonomicznych będących podstawą oszacowania skutków finansowych projektowanych ustaw – https://www.gov.pl/attachment/3e702932-058f-4ed7-9f0a-cf9e70ae8685 [dostęp: 9 sierpnia 2025 r.].
--	---

8. Zmiana obciążeń regulacyjnych (w tym obowiązków informacyjnych) wynikających z projektu

☐ nie dotyczy

Wprowadzane są obciążenia poza bezwzględnie wymaganymi przez UE (szczegóły w odwróconej tabeli zgodności).	☐ tak ☐ nie ☒ nie dotyczy
☐ zmniejszenie liczby dokumentów ☐ zmniejszenie liczby procedur ☒ skrócenie czasu na załatwienie sprawy ☐ inne:	☒ zwiększenie liczby dokumentów ☒ zwiększenie liczby procedur ☐ wydłużenie czasu na załatwienie sprawy ☐ inne:
Wprowadzane obciążenia są przystosowane do ich elektronizacji.	☒ tak ☐ nie ☐ nie dotyczy

Komentarz: W sposób oczywisty ustanowienie kompleksowego i czteropoziomowego systemu organów rzecznikowskich, stojących na straży praw i wolności uczniowskich, doprowadzi do zwiększenia się liczby dokumentów i procedur. Zdaniem projektodawcy jednak ustanowienie tych procedur jest korzystne dla ich adresatów. Od momentu powołania struktury rzecznikowskiej, korzystając z zaproponowanych procedur, uczniowie i ich rodzice będą mogli ubiegać się o ochronę czy wsparcie prawne w zakresie podejrzenia naruszenia przez kogoś praw uczniowskich.

Wprowadzane zmiany, w szczególności na poziomie szkolnym, będą ponadto wymagały dostosowania statutów szkół lub placówek (skoro rady szkół lub placówek mają stać się obowiązkowe, a w szkołach i placówkach będą działać będą szkolni rzecznicy praw uczniowskich). To zwiększy liczbę dokumentów.

Zdaje się jednak, że powołanie zaproponowanej struktury rzecznikowskiej skróci jednak czas na załatwienie sprawy (wniosku lub skargi w zakresie podejrzenia naruszenia przez kogoś praw uczniowskich). Dotychczas bowiem, co do zasady, o pomoc trzeba było ubiegać się u kuratora oświaty (chyba że szkoła albo jednostka samorządu terytorialnego powołały rzecznika niższego szczebla; nie są to jednak rozwiązania powszechne ani, szczególnie na poziomie samorządowym, częste). Skoro zaś powstanie czterostopniowa struktura organów stojących na straży praw uczniowskich, to możliwość zwrócenia się z wnioskiem lub skargą np. na poziom szkolny sprawi, że dany rzecznik będzie mniej obciążony pracą (ponieważ będzie obsługiwał jedną szkołę lub placówkę, a nie całe województwo) i odpowie szybciej.

Organy rzecznikowskie będą przyjmować wnioski i skargi wpływające do nich bez zachowania szczególnej formy, co oznacza, że możliwe będzie zwrócenie się do nich z wnioskiem lub skargą także w postaci elektronicznej.

9. Wpływ na rynek pracy

Projekt nie ma istotnego wpływu na rynek pracy. Wejście w życie niniejszego projektu wywrze minimalny wpływ na rynek pracy przez stworzenie nie więcej niż kilkunastu etatów.

10. Wpływ na pozostałe obszary

☐ środowisko naturalne ☐ sytuacja i rozwój regionalny ☐ sądy powszechne, administracyjne lub wojskowe	☐ demografia ☐ mienie państwowe ☒ inne: oświata i wychowanie	☐ informatyzacja ☐ zdrowie
--	--	---

Omówienie wpływu	Projektowana ustawa będzie miała wpływ na obszar działu administracji rządowej „oświata i wychowanie”. Projekt jest bowiem reformą systemu praw i obowiązków uczniowskich – zarówno pod względem materialnym, jak i ustrojowym poprzez powołanie Krajowego Rzecznika Praw Uczniowskich, wojewódzkich rzeczników praw uczniowskich, gminnych (miejskich) i powiatowych rzeczników praw uczniowskich i szkolnych rzeczników praw uczniowskich. Przewiduje się, że wpływ na ten obszar będzie pozytywny. Członkowie społeczności szkolnych będą bowiem mogli zapoznać się z katalogami praw i obowiązków uczniowskich – zebranymi w jednym miejscu, a nie znajdującymi się w różnych miejscach systemu prawnego, w tym w aktach prawnych o różnej hierarchicznie mocy. To z pewnością zwiększy poziom przestrzegania praw i wolności uczniów, a także ułatwi uświadamianie ich na ten temat. Oparcie katalogu praw i wolności uczniowskich o normę charakteru semiimperatywnego pozwoli ponadto zapewnić jednolite minimum (standard) na poziomie całego kraju. Z drugiej zaś strony zebranie uczniowskich obowiązków w jeden katalog na poziomie ustawy pomoże uczniom zapoznać się z nimi i wywiązywać się z nich (dzięki pozyskanej wiedzy, jakie dokładnie są ich obowiązki). Nauczycielom zaś z tożsamego powodu łatwiej będzie te obowiązki egzekwować. Ponadto, zmiana ta przyniesie pozytywny skutek społeczny w postaci oparcia katalogu obowiązków uczniowskich o regulację ustawową. Powstanie systemu ochrony praw człowieka przez powołanie Krajowego Rzecznika Praw Uczniowskich, wojewódzkich rzeczników praw uczniowskich, samorządowych rzeczników praw uczniowskich i szkolnych rzeczników praw uczniowskich przyniesie pozytywne skutki społeczne, ponieważ przyzna uczniom (tj. grupie szczególnie narażonej na naruszenia jej praw i wolności z powodu wieku, niskiej świadomości prawnej oraz hierarchicznej podległości) dedykowane im organy rzecznikowskie, do których będą mogli zwrócić się o pomoc.
------------------	--

11. Planowane wykonanie przepisów aktu prawnego

Planuje się, aby ustawa weszła w życie z dniem 1 września 2026 r. Wyjątkiem są jednak przepisy o rzecznikach praw uczniowskich na poziomach: kraju, województwa, gminy i powiatu (art. 1 pkt 3 projektu ustawy w zakresie art. 42d–42p ustawy – Prawo oświatowe oraz art. 3–6, art. 7 pkt 2 i 3, art. 8, art. 9, art. 11 i art. 14 projektu ustawy), które mają wejść w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia projektowanej ustawy.

Przewidzenie tego wyjątku ma na celu uruchomić działalność organów rzecznikowskich (z wyjątkiem poziomu szkoły lub placówki) bez zbędnej zwłoki, z zachowaniem odpowiedniej *vacatio legis*, szczególnie że początek działalności organów rzecznikowskich może nastąpić w trakcie trwania roku szkolnego.

Do tego planuje się, aby zmiany, o których mowa w art. 1 pkt 5 lit. a–c, pkt 6 lit. c–e i pkt 12 lit. b w zakresie art. 100 ust. 4 ustawy – Prawo oświatowe (tj. obowiązkowość rad szkół i placówek oraz przyznawane im kompetencje) weszły w życie z dniem 1 września 2028 r. Ma to zagwarantować odpowiednio dużo czasu na dostosowanie się szkół i placówek do obowiązkowego ustanawiania społecznego organu w szkole lub placówce o szerokich kompetencjach.

Wykonanie przez szkoły i placówki oświatowe poszczególnych nowych obowiązków zostanie jednak, dzięki przepisom przejściowym, nieco odsunięte w czasie. Szkoły lub placówki będą bowiem musiały dostosować statuty do zmian wynikających z omawianej ustawy w terminie do dnia 31 października 2026 r., z wyjątkiem zmian w zakresie obowiązkowości rad szkół i placówek, które powinny zostać wprowadzone do statutów szkół i placówek do dnia 31 października 2028 r.

Projekt ustawy zawiera normę upoważniającą ministra właściwego do spraw oświaty i wychowania do wydania jednego rozporządzenia dotyczącego sposobu i trybu przeprowadzenia naboru na stanowisko Krajowego Rzecznika Praw Uczniowskich oraz składu i trybu pracy komisji konkursowej, sposobu potwierdzania spełniania wymagań na Krajowego Rzecznika Praw Uczniowskich, sposobu wyłaniania kandydata, sposobu sprawowania nadzoru nad prawidłowością postępowania konkursowego oraz trybu jego unieważnienia.

Do tego projektodawca wprowadza zmiany legislacyjno-redakcyjne do niektórych delegacji ustawowych już obecnych w ustawie – Prawo oświatowe. Nie zmienia to jednak merytoryki tych delegacji oraz aktów wydanych na ich podstawie.

Przygotowując projekt rozporządzenia, o którym mowa na początku tej części uzasadnienia, projektodawca kierował się wytycznymi stanowiącymi elementy poszczególnych norm kompetencyjnych oraz uregulowaniami podobnymi (np.

rozporządzeniem Ministra Edukacji Narodowej z dnia 23 października 2015 r. w sprawie konkursu na stanowisko dyrektora Centralnej Komisji Egzaminacyjnej i stanowisko dyrektora okręgowej komisji egzaminacyjnej; Dz. U. z 2023 r. poz. 1900).

W ocenie projektodawcy, nie jest zasadne dokładne opisywanie jedynie założeń tego aktu, skoro został on przygotowany w sposób kompletny oraz dołączony do projektu ustawy. Projekt ten zawiera również własne uzasadnienie oraz ocenę skutków regulacji. Zapoznanie się z nim całościowo pozwoli zatem poznać i założenia, i dokładne rozwiązania legislacyjne zastosowane w projektach aktów wykonawczych do projektu ustawy.

Ponadto, wejście ustawy w życie spowoduje konieczność nowelizacji:

- 1) rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej i Sportu z dnia 31 grudnia 2002 r. w sprawie bezpieczeństwa i higieny w publicznych i niepublicznych szkołach i placówkach (Dz.U. z 2020 r. poz. 1604, z późn. zm.) w zakresie m.in. picia wody na zajęciach lekcyjnych oraz uregulowania zagadnień dot. wychodzenia do toalety w trakcie zajęć lekcyjnych (w związku z prawem uczniowskim do poszanowania jego godności oraz praw i wolności z niej wynikających);
- 2) rozporządzenia Ministra Edukacji Narodowej z dnia 29 grudnia 1998 r. w sprawie organizacji kuratoriów oświaty oraz zasad tworzenia ich delegatur (Dz. U. z 2023 r. poz. 2458) w zakresie tego, że kuratoria oświaty będą zapewniały obsługę merytoryczną, organizacyjno-prawną, techniczną i kancelaryjno-biurową dla wojewódzkiego rzecznika praw uczniowskich;
- 3) rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 29 stycznia 2016 r. w sprawie określenia stanowisk urzędniczych, wymaganych kwalifikacji zawodowych, stopni służbowych urzędników służby cywilnej, mnożników do ustalania wynagrodzenia oraz szczegółowych zasad ustalania i wypłacania innych świadczeń przysługujących członkom korpusu służby cywilnej (Dz. U. z 2025 r. poz. 670) w zakresie dodania do tej tabeli stanowisk Krajowego Rzecznika Praw Uczniowskich i wojewódzkich rzeczników praw uczniowskich;
- 4) rozporządzenia Rady Ministrów z dnia 12 lipca 2024 r. w sprawie wynagradzania pracowników samorządowych (Dz. U. z 2024 r. poz. 1638, z późn. zm.) w zakresie dodania do obecnej tam tabeli stanowisk gminnego (miejskiego) i powiatowego rzecznika praw uczniowskich.

12. W jaki sposób i kiedy nastąpi ewaluacja efektów projektu oraz jakie mierniki zostaną zastosowane?

Ewaluacja efektów projektu będzie następowała corocznie, wraz ze składaniem sprawozdań z działalności przez Krajowego Rzecznika Praw Uczniowskich oraz wojewódzkich rzeczników praw uczniowskich. Sprawozdania te będą podawane do wiadomości publicznej, wobec czego będą się z nimi mogli zapoznać wszyscy zainteresowani.

Ponadto, mierzalnym wskaźnikiem będzie liczba wniosków wpływająca do organów rzecznikowskich każdego szczebla. To z nich będą bowiem wypływały wnioski *de lege lata*, ale i postulaty *de lege ferenda*, które będą mogły zostać uwzględnione w ewentualnych następnych nowelizacjach ustawy – Prawo oświatowe lub innych ustaw pokrewnych.

Nie planuje się sporządzenia OSR *ex post*.

13. Załączniki (istotne dokumenty źródłowe, badania, analizy itp.)

Brak.